

Le Midrash sur les Psaumes

Tome 1

Traduit par Maurice Mergui

Chapitre 1

• 1, 1 HEUREUX L'HOMME QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES (Ps 1, 1)

Voici ce que dit l'Ecriture : *Qui vise le bien obtient la faveur* (Pr 11, 27). - De qui s'agit-il ? - Il s'agit de David, roi d'Israël, qui a visé le bien d'Israël en instaurant les vingt-quatre gardes sacerdotales et les vingt-quatre gardes des Lévites.¹ *Obtient la faveur* (ib.) : Car il demandait miséricorde pour que l'esprit saint repose sur lui, afin de bénir Israël. - Et comment les a-t-il bénis ? - Par le verset : **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). *Qui poursuit le mal, celui-ci l'atteindra* (Pr 11, 27). : Il s'agit de Doëg et d'AHitoléf.²

אashi haish asher la halak be'atzat rishumim vegoi. zeho she'amr ha'ktob shohor tov yiksh razon(mashli ia'c'z, mi ha'zo, zeh d'z) mal'k yisrael, shohor batobtun shel yisrael, la'hummid mohem ushrim ve'arba'ah mishmarot be'honeh, ushrim ve'arba'ah mishmarot li'ah. yiksh razon. she'eha mabkash rachmim shatshera ulio roch ha'kodosh, cdi lebrak at yisrael, ve'ic'on berkan, ba'ashri ha'ish. dorosh ruha tba'ano (mashli shem yi'ia'c'z, zeh do'ag ve'achitopal).

*

• 1, 2 Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). Voici ce que dit l'Ecriture : *Alors le roi David entra et s'assit devant Yahvé* (2S 7, 18). R. Hiyya a enseigné ceci: Nul ne pouvait siéger dans la cour du Temple (*'azara*), en dehors des rois de la maison de David. R. Ami a dit au nom de R. Shim'on b. Laqish : Nul ne pouvait siéger dans la cour du Temple, excepté à la place réservée aux rois de la maison de David. C'est pourquoi, il est dit : *et s'assit devant Yahvé* (ib.). - Mais Rav Huna n'a-t-il pas dit au nom de R. Ishmaël qu'il n'est pas de position assise au ciel, comme il est dit : *Je m'approchai de l'un de ceux qui se tendaient là (qamaya)*³ (Dn 7, 16). En effet les êtres supérieurs ne peuvent flétrir le genou, comme il est dit : *Leurs jambes étaient droites* (Ez 1, 7). De même : *Des séraphins se tenaient au-dessus de lui* (Is 6, 2), et aussi : *et je te donnerai accès parmi ceux qui se tiennent ('omedim) ici* (Za 3, 7). - En haut, nul ne peut siéger et David serait assis ? R. Ami a dit : même les rois de la maison de David ne sauraient garder la position assise. - Mais alors que signifie *et s'assit (vayeshev)* (2S 7, 18) ? - Que David s'humilia. - À qui donc était-il permis de s'asseoir ? - Au Grand Prêtre, comme il est dit : *Le prêtre Éli était assis sur son siège* (1S 1, 9). - Dans ce cas que signifie *et s'assit devant Yahvé* ? (2S 7, 18). - Que David se mit en prière.⁴ On a enseigné ailleurs : L'Ammonite et le Moabite sont interdits à jamais mais leurs femmes le peuvent dès aujourd'hui. C'est pourquoi David a dit : *Qui suis-je, Seigneur Yahvé, et quelle est ma maison, pour que tu m'aies mené jusque là* ? (2S 7, 18). - Que signifie : *'od halom (jusque là)* ? - Non seulement, moi je suis entré dans la communauté, mais tu m'as fait roi. *halom* renvoie ici à la royauté comme il

¹ En multipliant le nombre de gardes (fixé à 8 seulement par Moïse) David permet à un plus grand nombre de personnes de prendre part au culte au Temple.

² La présence innatendue ici de ces deux personnages permet de se demander si on n'a pas ici affaire à une élaboration midrashique: ces deux personnages seraient la figure de la différence du messie.

³ ce terme *qayama* est tiré vers le sens de *lagum*, se tenir debout

⁴ Cette digression sur la position assise/debout serait peut-être une allusion à une polémique sur la place du messie par rapport à Dieu. Dans le présent Midrash sur les Psaumes, en effet, David est essentiellement la figure du messie et accessoirement le roi d'Israël. D'où la discussion qui suit relative à l'extraction moabite de David. La critique de cette extraction serait un effet de double entente. Cette opposition vise l'entrée des païens, qui est le même évènement que la venue du messie.

est dit : *Est-il venu ici quelqu'un d'autre (halom ish) ?* (Is 10, 22). David ajouta: *Mais cela est encore trop peu à tes yeux* (2S 7, 19), à la manière de qui dirait à son prochain : c'est une bagatelle à tes yeux ? *Tu as parlé aussi en faveur de la maison de ton serviteur pour un temps lointain* (ib.) : car j'étais éloigné et j'ai été rapproché. *Telle est la loi de l'homme (torat adam)* (ib.) : Celle que tu écrivis dans ta Tora : *L'Ammonite et le Moabite ne seront pas admis à l'assemblée de Yahvé* (Dt 23, 4). Tu ne l'as écrite que pour les hommes (*adam*) car leurs femmes, elles, peuvent entrer d'office.⁵ *Telle est la loi de l'homme (adam)* : il n'est pas écrit ici : d'Abraham, d'Isaac ou de Jacob, mais *loi de l'homme (adam)*. - De qui s'agit-il ? - Du plus sublime des prophètes et du plus sublime parmi les rois. Le plus sublime des prophètes, c'est Moïse. Le plus sublime des rois, c'est David. Tu remarqueras que tout ce que fit Moïse, David le fit aussi. Moïse fit sortir Israël d'Égypte, David fera sortir Israël de la servitude des Empires. Moïse mena des guerres contre SiHon et 'Og, et David mena les guerres du Saint bénit soit-il, comme il est dit: *car Monseigneur combat les guerres de Yahvé* (Is 25, 28). Moïse régna sur Israël et Juda, comme il est dit : *il y eut un roi en Yeshurun* (Dt 33, 5) et David aussi régna sur Israël et Juda. Moïse divisa la mer pour Israël, et David divisa pour eux les fleuves, comme il est dit : *Quand il lutta avec Aram Naharayim* (Ps 60, 2). Moïse bâtit un autel et David bâtit un autel. Le premier apporta des sacrifices et le second apporta des sacrifices. Moïse donna à Israël les cinq livres de la Tora, et David lui donna les cinq livres des Psaumes : *Heureux l'homme* (Ps 1, 1). *Du maître de chant. Poème* (Ps 42, 1). *Psaume. D'Asaph* (Ps 73, 1). *Prière. De Moïse* (Ps 90, 1). *Ils le diront, les rachetés de Yahvé* (Ps 107, 1). Moïse bénit Israël en utilisant l'expression *ashrekha* (*heureux es-tu...*) (Dt 33, 29), et David les bénit par la même expression : *Heureux l'homme* (Ps 1, 1).⁶

דבר אחר אשרי איש. זהו שאמר הכתוב ובא המלך דוד ושָׁב לִפְנֵי ה' שׁמָוֹלָל בֵ' ז' יְחִי, וכן תנין ר' חייא אין ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד, ר'امي בשם ר' שמעון בן לקיש אמר אין ישיבה בעזרה אלא מקום מלכי בית דוד בלבד, וכן הוא אמרו וישב לפניו, ולא כן אמר רב הונא בשם ר' (שמעון) שׁמָוֹלָל אין ישיבה למעלה, שנאמר קרבת על חד מן קאמיא (דניאל ז' יון), שאין להם קפיצת רגל, שנאמר רוגלים רג' ישירה (יחזקאל א' ז'), וכתיב שרפאים עומדים ממעל לו ישעה ובה, וכתיב וכל צבא השמים (עומדים) [עומד] עלי מימינו ומשמאלו (מ"א מלכים א' כב יט), למעלה אין ישיבה, ועוד יושב, אמר ר'AMI אף מלכות בית דוד אין להם ישיבה בעזרה, ומהו וישב לפניו, ולמי היהת ישיבה בעזרה ובהיכל, הוי אומר לכחן גדול שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא (ש"א שׁמָוֹלָל א' א ט), אם כן וישב לפניו, ישיב עצמו בתפלה. תמן תניןן עמוני ומואבי אסוריין ואיסוריון איסור עולם, אבל נקבותיהם מותרין מידי, ויאמר מי אנחנו ה' אלוהים וממי ביתי כי הביאתני עד הולם (ש"ב שׁמָוֹלָל ב' ז' יְחִי, [מהו הולם], לא די שבאת, אלא שעשיתני מלך, ואין הולם אלא מלכות, שנאמר הבא עד הולם איש (ש"א שׁמָוֹלָל א' י' כב), ותקtan עד זאת בענין) (שׁב שׁמָוֹלָל ב' ז' יט). באיש דאמר לחבריה (ועוד) [זעירא] הדה באפק, ותדבר גם אל בית עבדך למרחוק (שם שׁמָוֹלָל ב' ז' י"ט), שהיית רוחוק ונתקרבת, את תורה האדם ה' אלוהים (שם שׁמָוֹלָל ב' ז' י"ט), זאת תורה אברהם יצחק וייעקב, אין כתיב כאן, אלא זאת תורה האדם, וממי הוא המשובח שבמלכים, והמשובח שבמלכים, המשובח שבבניאים, זה משה, שנאמר ומה שעה עלה אל האלים (שמות יט ג), המשובח שבמלכים, זהו דוד, את מוצא כל מה שעשה משה עשה דוד, משה הוציא את ישראל ממצרים, ודוד הוציא את ישראל משעבון גליות, משה עשה מלחמה בפיקוחו וועג, ועוד עשה מלחמה כל סביבין, שנאמר כי מלחמות ה' אלוהים (הוא) (נלחם) (ש"א שׁמָוֹלָל א' כה כח), משה מלך על ישראל ועל היהודה, שנאמר והיה בירושון מלך (דברים לג), ודוד מלך על ישראל ועל היהודה, משה קרע לשראל את הים, ודוד קרע לשראל את הנחרות, שנאמר בהצוטו את ארים נהרים (תהלים ס' ב), משה בנה מזבח, ודוד בנה מזבח, וזה הקריב וההקריב, משה נתן חמשה חומשי תורה לישראל, וזה נתן חמשה ספרים שבתהלים לישראל, [אשרי האיש] (תהלים א), ואשרי משכלי (תהלים מב, מזמור לאסף) (תהלים עג), תפלה למשה (תהלים צ), יאמרו גאולי ה' (תהלים קז). משה בירך לישראל באשריך, וזה בירך את ישראל באשרי.

*

⁵ Si David entre dans la communauté d'Israël alors que cela est interdit par Dt 23,4 c'est que nous sommes dans les temps messianiques et que la loi habituelle n'a plus cours.

⁶ Ce parallèle entre David et Moïse renvoie à une élaboration classique du Midrash: le dernier libérateur sera comme le premier. David est donc un nouveau Moïse.

• 1, 3 Voici ce qui est écrit : *Toutes les paroles de ma bouche sont justes, en elles rien de faux ni de tortueux* (Pr 8, 8). Il n'y avait en elles nulle violence ou malhonnêteté. Nous constatons que l'Ecriture modifie même parfois quelques lettres afin que rien ne soit indélicat, comme il est dit : *Des animaux purs et des animaux qui ne sont pas purs* (Gn 7, 8). R. Yudan a dit au nom de R. Manassé : lorsque l'Ecriture examine les critères de pureté alimentaire, elle le fait avec ménagement. Elle ne dit pas en effet du chameau, *car il n'a pas le sabot fendu*, mais *ma'ale gera (bien que ruminant)* (Lv 11, 4). De même pour le porc: Il n'est pas écrit : car *il ne rumine pas* mais *car tout en ayant le sabot fourchu...* (Lv 11, 7). David a dit : Même le Saint bénî soit-il a témoigné pour moi lorsqu'il a dit: *Yahvé s'est cherché un homme selon son cœur* (1S 13, 14) et il a rapproché mon nom de celui de son créateur. De même que son créateur n'utilise jamais de mot hostile, il en est de même de David. Ce dernier aurait pu dire : *maudit, l'homme qui suit LE CONSEIL DES IMPIES*, ou bien *heureux l'homme qui suit le conseil des Justes*. Mais il a préféré dire: **HEUREUX L'HOMME QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES**. De même, tu trouveras : *Même si Moïse et Samuel se tenaient devant moi...* (Jr 15, 1). Tu constateras que tout ce qui écrit de l'un est aussi écrit de l'autre : Tous deux sont des Lévites. Tous deux bâtent un autel. Tous deux offrent des sacrifices. Tous deux régnèrent. C'est pourquoi il est dit : *C'est un prophète sorti de ton sein d'entre tes frères, comme moi, que le Seigneur dressera pour toi* (Dt 18, 15). Tu constateras qu'il en est de même pour Jérémie et Moïse, ou pour David et Salomon : ce qui est écrit sur l'un est écrit sur l'autre. R. Yudan a dit : Ce psaume est le plus sublime de tous les psaumes.

ג אשרי איש אשר לא הלך. זה שאמור הכתוב בצדק כל אמרוי פ' אין בהם נפתול ועקש (משל ח), אין בהם לא קפנדנו ולא עקומות, מצינו שעיקם הכתוב שתים ושלש תיבות, שלא להוציא דבר מגונה מפני שנאמר מן הבמה הטהורה וכן הבמה אשר איננה טהורה (בראשית ז), אמר ר' יודן בר מנשה אף כשבא לפתח [בסיימי בהמה טמאה, לאفتح אלא בסיימי טהרה, את הגלם כי לא מפריס פרסה אין כתיב כאן, אלא כי מעלה גורה ויקרא יא ד), ואת החזיר כי לא מעלה גורה, אין כתיב כאן, אלא כי מפריס פרסה (שם שם ויקרא י"א ז), אמר דוד אף הקב"ה העיד עלי ואמר בקש ה' לו איש כלבבו (שם יג), וכינה שמו לבוראו, מה בוראו לא הוציא דבר מגונה, אף דוד כו, היה לו לומר ארור האיש אשר הלך בעצת רשעים, או אשרי האיש אשר הלך בעצת צדיקים, ולא אמר אלא אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים. [כיון בא דבר אתה אומר אם יעמוד משה ושמעאל לפני ירמיה ט א), אתה מוצא מה שכתוב בזה כתוב בזה, זה לוי אלה לוי, זה בנה מזבח זה בנה מזבח, זה הקוריב זה הקריב, זה מלך זה מלך, זה בקראי זהה בקראי, וכן הוא אומר נביא מקרוב מאהיר כמונייקם (דברים יח טו), וכן תמצא בירמיה מה שכתוב בזה כתוב בזה, ר' ייחן אמרו המזמור זה משובח מכל המזמורים.]

*

• 1, 4 Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). Voici ce qui est écrit : *Car Dieu est soleil et bouclier, il donne grâce et gloire; Yahvé ne refuse pas le bonheur à ceux qui marchent en parfaits* (Ps 84, 12). Ezéchias fils de R. Hiyya a dit: Heureux sont les prophètes qui font ressembler la créature à son créateur et la plante à son jardinier, comme il est dit : *Car Dieu est soleil et bouclier (magen)*. De même : *et voici que la gloire du Dieu d'Israël arrivait du côté de l'orient. Un bruit l'accompagnait, semblable au bruit des eaux abondantes, et la terre resplendissait de sa gloire* (Ez 43, 2). On ne fait entendre à l'oreille que ce qu'elle peut entendre et on ne fait voir à l'œil que ce qu'il peut voir.

דבר אחר אשרי איש. זה שאמור הכתוב כי שמש ומגן ה' אלהים [חן וכבוד ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים] תהילים פד יב, חזקיה בר חייא אמר אשריהם הנבאים שהן מדמין את הצורה ליוצרה, ואת הנטיעה לנוטעה, כמו דאת אמר כי שמש ומגן ה' אלהים, וכן הוא אומר אריה שאג מי לא יירא (עמוס ג ח), וכתיב הנה כבוד ה' ([אליה ישראל] בא מדרך) ההרים) [הקדשים] וככלו כקול מים ורבים והארץ האירה מכובדו) יחזקאל יג ב, אלא משמעין את האחן מה שיכולה לשמש, ומראן את העין מה שיכולה לראות

*

Autre interprétation. *Car Dieu est soleil et bouclier* (Ps 84, 12). On pourrait penser que de même que le soleil peut brûler, il en serait de même pour le Saint bénit soit-il, c'est pourquoi le verset précise: *et bouclier*: de même que le bouclier protège l'homme, de même le Saint bénit soit-il protège son univers. R. Hiyya bar Abin a dit : il éclaire comme le soleil et protège comme le bouclier.

דבר אחר כי שמש ומגן ה' האלים. אי מה המשמש זהה קופחת, יכול אף הקב"ה כן תלמד לומר מגן, מה המגן זהה מגן על האדם, אף הקב"ה מגן על העולם כולו, ר' חייא בר אבון אמר מאיר כשם ומסיק מגן

*

Autre interprétation. Tel un bouclier long d'un parasange qui entoure l'être selon trois directions. - D'où savons-nous que la dernière direction est aussi protégée ? - De ce qu'il est dit : *comme un bouclier, ta faveur le couronne* (Ps 5, 13).

דבר אחר מגן זה התריס איסקוטא פרסאה, שמקיף את האדם משלש רוחותיו, ומניין לרובות הרוח הרביעית, שנאמר ה' הצנה רצון תעטרנו(תהלים ה יג)

*

Autre interprétation. *Car Dieu (Yahvé élohim) est soleil et bouclier; il donne grâce et gloire; Yahvé ne refuse pas le bonheur à ceux qui marchent en parfaits* (Ps 84, 12) : L'expression soleil et bouclier se réfère à Abraham notre père. *Soleil* renvoie à Abraham, comme il est dit : *Qui a suscité de l'Orient ...* (Is 41, 2). *Bouclier* renvoie de même à Abraham, comme il est dit : *Je suis ton bouclier* (Gn 15, 1). Le mot *élohim* renvoie aussi à Abraham, comme il est dit : *Tu es un prince de Dieu (élohim) parmi nous* (Gn 23, 6). *Il donne grâce et gloire* : renvoie à Abraham, comme il est dit : *Abram était très riche en troupeaux, en argent et en or* (Gn 13, 2). *Yahvé ne refuse pas le bonheur à ceux qui marchent en parfaits* : voilà qui renvoie à nouveau à Abraham, comme il est dit : *marche en ma présence et sois parfait* (Gn 17, 1). - Mais si notre verset parle bien d'Abraham, il aurait du porter *qui marche* (au singulier) ! - Que signifie donc l'expression: *qui marchent en parfaits (leholkim be tamim)* ? - Ceci: de même qu'Abraham parce qu'il marcha devant Dieu avec *temimut*, bénéficia du bouclier, de même en est-il pour quiconque agit de même. En effet, qu'est-il écrit ensuite ? - *Heureux l'homme (adam) qui se fie en toi!* (Ps 84, 13). Ce verset ne fait pas mention spécifiquement à Abraham, mais à *l'homme*, autrement dit à tout homme. David a dit : **HEUREUX L'HOMME QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES** (Ps 1, 1): Tu as accordé la tranquillité aux impies, mais ils n'y trouvent nul repos car ils se dressent contre toi.

דבר אחר כי שמש ומגן [ה' אלים] חן וכבוד יתנו ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, מדבר באברהם אבינו, כי שמש זה אביהם שנאמר מי העיר ממזורה צדק ישועה מא, וב, ומגנו אביהם, שנאמר אנכי מגן לך בראשית טו א, אלילים זה אביהם, שנאמר נשייא אלילים אחריה בתוכנו שם בראשית כג (חן וכבוד יתנו ה' זה אביהם, וכותיב ואבם כבד מאד במקנה בכיס ובזחב בראשית יג ב, לא ימנע טוב להולכים בתמים זה אביהם, שנאמר התהלך לפני והיה תמים) שם בראשית יג ז, ואם באברהם הכתוב מדבר היה לו שיאמר אל ימנע טוב להולך בתמים, והוא להולכים בתמים, אלא זה אביהם שהלך לפני הקב"ה בתמימות, נעשה לו מגן, אף כל מי שמהלך לפני בתמימות נעשה לו מגן, ואחריו מה כתיב אシリ אדם בוטח בר (תהלים שם פד יג), אביהם אין כתיב כאן אלא אדם, כל אדם, אמר דוד אシリ האיש, נתת שלוחה לרשעים, ואין נאיו בשלותן אלא עומדיין).

*

• 1, 5 **HEUREUX L'HOMME.** R. Yudan ouvrit par ce verset : *En face du roi, ne prends pas de grands airs, ne te mets à la place des grands* (Pr 25, 6). R. Yudan expliqua: Là même où David commença le Livre des Psaumes, Moïse acheva ses bénédictions. Et R. PinHas développe ainsi : *Plus que les anciens j'ai l'intelligence* (Ps 119, 100). Tu constateras qu'à l'origine le Saint bénit soit-il avait bénit son Univers, comme il est dit : *Dieu les bénit* (Gn 1, 22). Lorsque vint Noé, Dieu

le bénit, comme il est dit : *Dieu bénit Noé et ses fils* (Gn 9, 1). Lorsque vint Abraham, il le bénit, comme il est dit : *Yahvé avait bénî Abraham en tout* (Gn 24, 1). - Que signifie : *sois une bénédiction !* (Gn 12, 2) ? - R. NéHémia a dit : Dieu lui transmit les bénédictions et lui dit: Jusqu'ici c'était à moi de bénir le monde, désormais les bénédictions te sont transmises. Lorsque vint Isaac, Dieu le bénit. - Qu'est-il écrit en effet ? - *Abraham donna tous ses biens à Isaac* (Gn 25, 5). R. Yéhuda, R. NéHémia et nos Maîtres débattent. R. Yéhuda a dit : il s'agit du droit d'aînesse. Selon R. NéHémia, il s'agit de la bénédiction. Selon nos Maîtres, il s'agit de sa sépulture et de son testament et des documents de succession. R. Lévi a dit au nom de R. Hama: Abraham n'a pas bénî Isaac, mais lui a transmis ses dons. - Et pourquoi donc ne l'a-t-il pas bénî ? Parabole d'un roi qui possède un verger qu'il confie à un métayer. Ce verger contient toutes sortes d'arbres entremêlés. Tel arbre produit un élixir de vie et tel autre un élixir mortel. Le métayer se dit : Si j'arrose les arbres produisant l'élixir de vie, ceux qui produisent un poison mortel partageront l'eau et croîtront avec les autres. Mais si je n'arrose pas du tout les arbres, comment ceux produisant l'élixir de vie pousseront-ils ? Le fermier réfléchit et se dit : cette année mon métayage prend fin et je m'en irai. Que le propriétaire du verger fasse comme il l'entend. De la même manière, Abraham se dit : je ne vais pas bénir Isaac car les enfants d'Ismaël et ceux de Qetura seraient bénis avec lui. Il se dit : je suis un simple mortel, aujourd'hui vivant et demain dans la tombe. Que le Saint bénî soit-il fasse donc ce qu'il veut dans son monde. Quand Abraham mourut, le Saint bénî soit-il se révéla à Isaac et le bénit, comme il est dit : *Après la mort d'Abraham, Dieu bénit son fils Isaac* (Gn 25, 11). Il en est de même pour Jacob, comme il est dit : *Dieu apparut encore à Jacob, à son retour de Paddân-Aram, et il le bénit* (Gn 35, 9). Isaac vint et bénit Jacob par un don, comme il est dit : *Que Dieu te donne la rosée du ciel* (Gn 27, 28). Et il conclut par un appel : *Isaac appela Jacob, il le bénit* (Gn 28, 1). Puis Jacob vint pour bénir les tribus. Il commença sa bénédiction là où Isaac, son père, avait conclu, ce que vise le verset *Jacob appela ses fils* (Gn 49,1) et conclut ainsi: *et voilà (vezot) ce que leur a dit leur père. (Il les a bénis...)* (Gn 49, 28). Moïse vint ensuite bénir Israël et se dit : puisque Jacob, l'aîné du Saint bénit soit-il, a commencé par un appel et conclu par *vezot*, je vais donc commencer par où mon ancêtre a conclu. Moïse commença donc ainsi *Et voici (vezot) la bénédiction...* (Dt 33, 1). Et il termina par : *Heureux es-tu, ô Israël!* (Dt 33, 29). Enfin lorsque vint David, il commença par où Moïse avait conclu et se dit : je bénirai donc moi aussi Israël par le mot *Heureux*.

ה [אשר האיש]. ר' יודה פתח אל תתהדר לפני מלך ולפניהם [ובמוקם] גדולים אל תעמדו משליכם זן, ר' יודה גרש לה, ר' פנחס
 עברך לה אריכא, ר' יודה גרש לה, במקום שפתח זה החם, ובמקום שחתם זה החם, ר' פנחס [עבידך לה אריכא], פתח
 מקנים אתבונן (תהלים קיט ק), את מוצא שבחילה היה מברך הקב"ה את עולם, שנאמר ויברך אותם אלהים (בראשית א כב),
 כיוון שעמד נח ובירכו לו ולבניו, שנאמר ויברך אלהים את נח ואת בניו (שם בראשית יב א), עמד באברהם ובירכו, שנאמר וה' ברך
 את אברהם בכל (שם בראשית כד א), מהו והיה ברכה (שם בראשית יב ב), אמר ר' נחמה שמסר לו את הברכה, שנאמר לו עד כאן
 הייתה זכות לברך את עולם, מכאן ואילך הרוי הברכות מסורות לך, ולמן דאהני לך לברכה בריך, כיוון שעמד יצחק מה כתיב,
 ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק (שם בראשית כה ה), ר' יהודה ול' נחמה ורבניין, ר' יהודה אומר זהה בכוורת, ר' נחמה אמר זה
 ברכה, ורבניין אמר זה קבורה ודייטיקי. ר' לוי בשם ר' נחמה לא בירכו אלא מתנות נתן לו, ולמה לא בירכו, משל מלך שהיה
 לו פדרס ומסטרו לאריס, והוא לו מניין אילנות כרכזין זה על זה, אחד של סט חיים ואחד של סט המות, אמר האריס אם אני משקה
 את סט חיים, יבא סט המות ייחיה עמו, ואם אני משקהו, היאך זה של סט חיים ייחיה, אמר האריס לשנה אני משלים אריסטוי
 והולך לי, מה זה נליה למירה דפרדים עביד, כך אמר אברהם, אם אברך את יצחק, עכשו בני ישמעאל ובני קטורה מתברכין
 עמו, ואם אני אברך בני ישמעאל ובני קטורה, היאך זה אברך את יצחק, חזר ואמר אני בשור דם, היום כאן ומחר בקבור, ומה
 שהקב"ה רוצה לעשות בעולם יעשה, כיוון שמת אברהם עללה הקב"ה על יצחק ובירכו, שנאמר וה' אחורי מות אברהם ויברך
 אליהם את יצחק בנו (בראשית כב א), וכן יעקב, דכתיב וירא אליהם אל יעקב עד ויברך אותו (שם בראשית לה ט), עמד יצחק

ובירך את יעקב בנטינה, שנאמר ויתן לך האלים מעל השמיים (בראשית כז כח), וחתם בקראה, ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו) שם בראשית כח (ז), עמד יעקב לברך את השבטים, ופתח בהמה שחתם יצחק אביו, הדא הוא דכתיב ויקרא יעקב אל בניו (שם בראשית מט א), ובמה חתום בזאת, ואת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם (שם בראשית מט א), ובמה חתום בזאת, ואת אשר דבר להם אביהם ויברך וחתם בזאת, הריני פותח בהמה שחתם יעקב, פתח ואת הברכה (דברים לג א), וחתם באשריך (שם שם דברים ל"ג כט), כיון שעמד דוד, פתח בהמה שחתם משה, אמר אף אני אברך את ישראל באשריך.

*

• 1,6 - Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** : R. NéHémia ouvrit par ce verset : *La sagesse rend le sage plus fort que dix gouverneurs* (Qo 7, 19). Il s'agit des dix personnages qui ont écrit le Livre des Psaumes, à savoir : Adam, Melkitesdek, Abraham, Moïse, David, Salomon, Assaf, et les trois fils de Coré. Sur cette liste il y a accord des Sages. En quoi consiste le désaccord entre Rab et R. YoHanan ? Rab a dit: *De Yedutún* (Ps 39, 1) il s'agit des jugements (*yedutin*) et des châtiments (*dinin*) subis par David et Israël. Rav Huna a dit au nom de R. AHa : bien que les Psaumes aient été dits par dix anciens, c'est uniquement David qui les a mis en forme. Parabole d'une troupe de chanteurs qui veut chanter les louanges du roi. Ce dernier leur dit : Vous êtes tous doués pour le chant et dignes d'entonner l'hymne, mais tel chanteur va le faire à votre place car sa voix est exceptionnelle, ce que vise le verset : *chantre des cantiques d'Israël* (28 23, 1). Toutes les voix sont agréables, mais celle de David fils de Jessé l'est plus que toute autre. Parmi les chanteurs d'Israël le plus grand d'entre tous est Abiénus ben Abiénus. Qu'est-il dit à la fin des Psaumes ? *Fin des prières de David, fils de Jessé* (Ps 72, 20). De même que les Psaumes furent dits par dix hommes, de même ils furent dits selon dix formes: le chant de gloire, la mélodie, le psaume, le chant, la prière, la louange, la bénédiction, l'action de grâce, la béatitude, l'Alléluia. Le plus grand de tous est l'Alléluia car en un mot, il contient à la fois le nom de Dieu et sa louange. Rav appelait l'ensemble du livre l'Alléluia.

דבר אחר אישר האיש. ר' נהמיה פתח החכמה תעה לחכם (קהלת ז י"ט). אלו עשרה בני אדם שאמרו ספר תהילים, ואלו ה: אדם, מלכי צדק, אברהם, ומשה, דוד, שלמה, ואסף, ושלשה בני קרח, על אילין לא יתפלגנו, על מאן יתפלגנו, רב אמר לידותון, על ההידותין ועל הדינין שעברו עלייו ועל ישראל, רב הונא בשם ר' אחא אמר ע"פ שנאמרו על ידי עשרה, לא נאמר אלא על דידי מלך ישראל, בשל חבורה של כוסקין, שהיתה מבקשת לומר הימנו למלך, אמר להם כולכם נעימים, כולכם זמירים, כולכם מושובחים, כולכם ורויין לומר הימנו למלך, אלא איש פלוני אמר על ידי כולכם, למה שקולו ערבי יותר מכולכם, הדא הוא דכתיב ונעים זמרות ישראל ש"ב שמואל ב' כג א), מי נעים זמרותיהם של ישראל, דוד בן ישי, אבגינוס בן אבגינוס, מהו אומר בסוף תהילים, כלו תפנות [דוחן בן ישע) תהילים עב כ, כשם שאמרוהו עשרה בני אדם, כך נאמר בעשרה מני זמר, בניצוחו בניגו במנור בשיר בהלל בתפלה בברכה בהודאה בהלוייה באשרי, וגדול מכולם הלוייה, שככלל שם ושבח כתיבה אחת, רב קרא כל ספרה הלוייה.

*

• 1, 7 - **QUI NE SUIT PAS** (*lo halakh*) **LE CONSEIL DES IMPIES** (Ps 1, 1). : R. Shim'on b. Pazi a dit : mais si un tel homme n'est pas allé (*lo halakh*) comment peut-on dire ensuite qu'il s'est révolté (*'amad*) ? et s'il ne s'est pas révolté, comment a-t-il pu siéger ? Et n'ayant pas siégé, comment a-t-il pu railler ? En réalité, c'est pour simplement nous apprendre ceci: Si l'homme se rend (au conseil des impies) il finira par se révolter (*'amad*) puis se révoltant, il finira par railler et enfin s'il raille, l'Écriture dit de lui : *toi seul en porteras la peine* (Pr 9, 12). Ceci pour t'enseigner qu'une bonne action en suscite une autre, mais qu'une transgression en entraîne une autre. - Mais même si notre homme ne va nulle part, s'il ne se révolte ni ne raille, peut-on penser qu'il est quitte à condition de ne faire ni bien ni mal, simplement en gardant la main sur sa bouche ? - Il n'en est rien car le verset précise: **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2). R. Bérékhia a dit : que vient nous apprendre l'Ecriture par le verset *Ne te fais*

pas méchant à l'excès (Qo 7, 17) ? - Est-ce à dire qu'il serait possible de fauter un peu ? - Certes non, mais si tu as fauté, ne continue pas ! R. Shim'on bar YoHaï a dit : Quelqu'un qui reste tranquille sans fauter sera rétribué comme s'il avait accompli un commandement. R. Zeïra a dit : il en est de même de celui qui en a eu l'occasion de fauter mais qui a résisté à la tentation, comme il est dit : *Évite le mal, fais le bien* (Ps 34, 15), autrement dit: **EVITE LE MAL ET CELA ÉQUIVAUDRA À FAIRE LE BIEN**. De même: *et qui sans commettre de mal, marchent dans ses voies!* (Ps 119, 3).

ז אשר לא הלק בעצת רשעים [ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב]. אמר ר' שמעון בן פזי וכי מאחר שלא הלק היכן עמד, ומאהר שלא עמד היכן ישב, ומאהר שלא ישב היכן לא, אלא לומר לך שאם הלק סופו לעמד, ואם עמד סופו לישב, ואם ישב סופו ללוץ, ואם לץ עלייו הכתוב אומר אם חכמת חכמת לך [ולצתן לבדך תשא] (משל ט יב). וsono robotti nostri מצوها גוררת מצوها עבירה גוררת עבירה, וכי שלא הלק ולא ישב ולא לא, יכול לא יעשה לא טובה ולא רעה, אלא ישים יד לפה, תלמוד לומר כי אם בתורת ה' חפזו. אמר ר' ברכיה כתיב אל תרעש הרבה (קהלת ז ז), הא ציבחר שרי, אלא אם רשות אל תסוסי. ר' שמעון בן יוחאי אמר אם ישב אדם ולא עבר עבירה, נוותני לו שכר כאילו עשה מצואה, ר' זעירא אמר והוא שבא דבר עבירה לדיו וניצול ממנה, שנאמר סור מרע ועשה טוב (תהלים לד טו), [סור מרע על מנת לעשות טוב], וכן הוא אומר אף לא פעל עולה בדרכיו הלאו) שם תהילים קיט ג).

*

• 1, 8 - **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). : R. Yéhoshu'a b. QorHa a dit : On trouve vingt fois le mot **Heureux** dans le livre des Psaumes en écho aux vingt **malheur !** du livre d'Isaïe. Rabbi a dit : Je m'étonne que R. Yéhoshu'a nous parle de vingt bénédictrices, alors que j'en trouve vingt-deux, en écho aux vingt-deux lettres de l'alphabet, dont il est dit : *Agrée les paroles de ma bouche* (Ps 19, 15). Que ces paroles soient dites et écrites pour les générations, et lues, non comme celles que l'on lit dans les livres, mais lues et produisant rétribution comme [ceux qui étudient] les traités *nega'im* et *ohalot*. *Agrée les paroles de ma bouche* : R. Jérémie bar Shalom a dit au nom de R. YoHanen : Que signifie le verset: *Qu'à jamais je loge sous ta tente* (Ps 61, 5). - Est-il pensable que David ait demandé à habiter deux mondes ? - Il dit en fait ceci : qu'on se souvienne de moi dans les synagogues et les académies et ce sera comme si je vivais dans deux mondes.

ח [אשר האישן]. אמר ר' יהושע בן קרחה עשרים אשרי כתיב בספר תהילים, נגדי עשרים הוי שכתוב בספר ישעיה, אמר רב תמייה אני, הירך למדני ר' יהושע עשרים אשרי כתוב בספר תהילים, ואני אומר עשרים ושתיים נגדי עשרים ושתיים אחרות, וعليים הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי והגון לבי לפניך (תהלים יט טו), שיישו לדורות, ויזחקו לדורות, ואל יהו קורין בהם כקורין בספר מירס, אלא יהיו קורין בהם והוגון בהם, נוטלין עליהם שכר כנעאים ואהלוות. יהיו לרצון אמרי פי. אמר ר' ירמיה בשם לי יוחנן כתיב אגורה באhalb עולמים (תהלים טא ה), וכי תעללה על דעתך שדוד היה מבקש דירה לשני עולמים, אלא אמר יהו קורין ומזכיר אותי בבתי נסיות ובבתי מדרשת כאילו אני קיים.

*

• 1, 9 Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). Ce verset parle d'Adam, le premier homme. Adam a dit : Heureux serai-je si je ne marche pas dans les voies du Serpent et si je ne siège pas dans les lieux de raillerie! **NI DANS LA VOIE DES PÉCHEURS NE S'ARRÈTE** (ib.). R. Yéhoshu'a de Sakhnin a dit au nom de R. Lévi : le serpent déparla de son créateur, car il dit à Eve : *Pourquoi ne mangez-vous pas de cet arbre ?* Elle lui répondit: Le Saint bénit soit-il nous a ordonné de ne pas en manger, ni de le toucher ni même de nous en approcher. - Que fit le serpent ? - il poussa Eve contre l'arbre et elle ne mourut pas. Le Saint bénit soit-il avait seulement ordonné de ne pas manger de l'arbre. Le serpent dit à Eve : Dieu a mangé de cet arbre puis créé le monde, vous pouvez vous aussi en manger et créer le monde, comme il est dit: *vous serez comme des dieux* (Gn 3,5) Or tout artisan hait ses concurrents. D'ici nous savons qu'il était un railleur.

דבר אחר אשר האיש אשר לא הלק, מדבר באדם הראשון, אמר אדם הראשון אשרי שלא הלכתי בעצתו של נחש, ובדרך חטאיהם לא עמד, אשרי אם לא עמדתי בדרכו של נחש, ובמושב לצים לא ישב, אשרי אם לא ישבתי במושבו של נחש של ליצנות, ר' יהושע דסכני בשם ר' לוי אמר הנחש אמר לשון הרע על בוראו, אמר הנחש לשווה למה אין אתם אוכלים מן הארץ, אמרה לו אלהים צוינו שלא לאכול ממן, ולא ליגע בון, מה עשה הנחש, נטلت את חזה ודחפה על האילן ולא מטה, והקב"ה לא אמר אלא לא תאכל ממן(^ובראשית ב יז), והוסיפה חזה על הדיבור, ולא תגעו בו(^ושם בראשית ג ג), אמר לה הנחש מן הארץ הזאת אכל בוראו, וברא את העולם, וכל אשר בון, ואם אתם אוכלים ממן, יכולם אתם לבראות עולם כמו זה, שנאמר והייתם כאלהים(^ושם בראשית ג ה), אלא כל אומן שונא בר אומנותיה, מיקן שהיה ליצן.

*

• 1, 10 MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ (^וPs 1, 2). R. Lévi a dit : Le Saint bénit soit-il a donné six commandements à Adam, comme il est dit : *Et Yahvé Dieu fit à l'homme ce commandement* (^וGn 2, 16). MAIS MURMURE SA LOI (^וPs 1, 2) : Il s'agit des six commandements qu'il lui donna. IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ PRÈS DES RUISSEAUX (^וPs 1, 3) : En effet le Saint bénit soit-il l'a planté au Jardin d'Eden. QUI DONNE SON FRUIT EN LA SAISON (^וib.) : Il s'agit de Caïn. ET JAMAIS SON FEUILLAGE NE SÈCHE (^וib.) : Il s'agit d'Abel. TOUT CE QU'IL FAIT RÉUSSIT (^וib.) : il s'agit de Seth. POUR LES IMPIES RIEN DE TEL! (^וPs 1, 4) : il s'agit du serpent. AINSI, LES IMPIES NE TIENDRONT PAS AU JUGEMENT (^וPs 1, 5). Tous seront guéris dans les temps messianiques sauf le serpent et le Gabaonite comme il est dit : *Le loup et l'agnelet paîtront ensemble...et le serpent se nourrira de poussière* (^וIs 65, 25). Des Gabaonites, il est dit : *Et les travailleurs de la ville, pris dans toutes les tribus d'Israël, la cultiveront (ye'abduhu)* (^וEz 48, 19). A lire : *yeabduhu* (il sera détruit). Le Saint bénit soit-il donna trois bonnes qualités à Israël : la miséricorde, la modestie et la bienfaisance, comme il est dit : *qu'il te fasse miséricorde* (^וDt 13, 18). De la modestie, il est dit : *pour que sa crainte vous demeure présente et que vous ne péchiez pas* (^וEx 20, 17). De là on a statué : Quiconque n'a pas de modestie nous laisse à penser que ses ancêtres n'ont pas assisté au Sinaï. De la bienfaisance, il est dit : *Yahvé ton Dieu te gardera l'alliance et l'amour qu'il a jurés à tes pères* (^וDt 7, 12). David vit que les Gabaonites n'avaient rien de tout cela et il les éloigna comme il est dit : *Ces Gabaonites n'étaient pas des Israélites* (^ו2S 21, 2). Esdras aussi, les expulsa, comme il est dit : *Les donnés habitaient l'Ophel* (^וNe 11, 21). Et de même, le Saint bénit soit-il les tiendra éloignés dans les temps messianiques, comme il est dit : *Et les travailleurs de la ville... la cultiveront* (^וEz 48, 19). Il est écrit: ILS SERONT PERDUS: Il s'agit des Gabaonites qui resteront, même aux temps messianiques, des serviteurs, comme il est dit : *En ce jour-là, Josué les mit comme fendeurs de bois* (^וJos 9, 27). CAR YAHVÉ CONNAÎT LA VOIE DES JUSTES (^וPs 1, 6) : il s'agit d'Adam et Eve. MAIS LA VOIE DES IMPIES SE PERD : il s'agit du serpent qui ne connaîtra nulle guérison aux temps messianiques.

ו' כי אם בתורת ה' חפצו. אמר ר' לוי אלו שיש מצות שנטו הקב"ה לאדם הראשון ויצו ה' אליהם על האדם (^ובראשית ב טז). ובתורתו יהגה. באלו שיש מצות שנטו לו. והיה בעז שתול על פלגי מים. שנטלו הקב"ה ושתלו בגן עדן. אשר פריו יתנו בעתו. זה קין. ועל הלו לא יבול. זה הבל. וכל אשר יעשה יצילו. זה שת. לא כן הרשעים. זה נחש. על כן לא יקומו רשעים במשפט. אמר ר' לוי הכל מתרפאין לעתיד לבא, חוץ מן הנחש והגבונים, נחש, שנאמר ונחש עפר להחמו (ישעה סה כה). גבעוני, שנאמר והעובד [העיר] יעבדו מכל שבטי ישראל) יחזקאל מה יט, יאבדו. [שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, רחמנים מנין, שנאמר וננתן לך רחמים (דברים יג יח) (בישנין מנין, דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלי תחתאו (שםות כ ב), מכאן אמרו כל מי שאין לו בשות פנים, ברוי לנו שלא עמדו אבותיו על הר סיני, גומלי חסדים מנין, דכתיב ושמר ה' אליהיך לך את הברית ואת החסד וגוי (דברים ז יב), ראה דוד בגבעונים שאין בהם אחת מלאה, עמד ורחקם, שנאמר והגבונים לא מבני ישראל מה (ש"ב שמואל ב' כא ב), ואך עזרא רחקם, שנאמר והנתנים יושבים בעופל (נחמיה יא כא), ואך הקב"ה מוכיח לעתיד לבא, שנאמר והעובד העיר יעבדו) (חזקאל מה יט).

כתב, שהעובדים הם הגבעונים, שנאמר ויתנים יהושע [ביום ההוא] חוטבי עצים וגוי יהושע ט צ[ן]. כי ידוע ה' דרך צדיקים. אלו אדם וחווה. דרך רשעים תאבד. זה נחש שאין לו רפואה לעתיד לבא.

*

• 1, 11 - **IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ** (Ps 1, 3). : Notre texte n'utilise pas le verbe *naTua'* mais *shatul* pour t'enseigner que même si tous les vents soufflaient sur lui, ils ne le feraient pas bouger de sa place. Il est dit : *Que le livre de cette Loi soit toujours sur tes lèvres* (Jos 1, 8). Si tu agis ainsi: *tu seras heureux dans tes entreprises* (ib.) : en ce monde, et *réussiras* (Jos 1, 8) : dans le monde à venir. Salomon a dit: *Dans tes démarches ils te guideront* (Pr 6, 22) : dans ce monde, *dans ton repos ils te garderont* (ib.) : de la vermine de ton tombeau ; *à ton réveil ils s'entretiendront avec toi.* (ib.) : dans le monde à venir.

יא והוא כעץ שתוֹל, נטוּע אֵין כתיב כאן, אלא שתוֹל, ללמד שאפילו כל הרוחות באוטו ונושבות בו, אין מזין אותו ממקומו. [וככל אשר יעשה יצילחן. וכותב אחר אומר לא ימוש ספר התורה זהה מפיך] יהושע א' ח', אם עשית כן, אז תצליח את דרכך אז תשכַל (שם יהושע א' ח'), תשכַל בעולם הזה ותשכַל לעולם הבא. ועד פירש על ידי שלמה, בהתהלך תנחנה אתה (משליו כב), בעולם הזה, שכבר תשמר עליך (שם משליו ו' כב'), בקשר מושמה ותולעה, והקיצות היא תשיחך (שם משליו ו' כב'), לעתיד לבא.

*

• 1,12 - Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). Ce verset parle de Noé, homme Juste, qui ne suivit pas les errements des trois générations, à savoir: la génération d'Enosh, celle du Déluge et celle de la Division. Selon R. Yéhuda **LE CONSEIL DES IMPIES** (ib.) vise la génération d'Enosh, **LA VOIE DES PÉCHEURS** vise la génération du déluge, le **SIÈGE DES RAILLEURS** vise la génération de la division. **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2) renvoie aux sept lois données aux enfants de Noé. **MAIS MURMURE SA LOI JOUR ET NUIT** : Une parole entraînant une autre parole. R. Yéhuda ajoute : pourquoi le Saint bénî soit-il fit-il se multiplier les animaux purs plus que les animaux impurs ?- Pour que Noé lui présente des sacrifices. De fait: Noé *prit de tous les animaux purs* (Gn 8, 20). **IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ** (Ps 1, 3) : Le Saint bénî soit-il implanta Noé dans l'arche. En effet, R. Yéhoshu'a b. Lévi a dit: L'Arche resta quatre mois dans l'eau, comme un navire qui flotte sur l'eau. **QUI DONNE SON FRUIT EN LA SAISON** (ib.) : R. Yudan a dit : les gens de sa génération enfantaient à l'âge de 50, 70 ou 80 ans mais lui enfanta à 500 ans comme il est dit : *Quand Noé eut atteint cinq cents ans...* (Gn 5, 32). R. Hiyya a dit au nom de R. Aba : Le Saint bénî soit-il tarit sa source afin qu'il n'engendre pas un fils qui ait cent ans au moment du déluge car il aurait été exterminé avec elle. En effet le tribunal céleste ne frappait que les gens de cent ans et dès lors il aurait été puni avec eux. Selon R. Shim'on b. Laqish, cette particularité redeviendra la norme à l'ère messianique, comme il est dit : *car le plus jeune mourra à l'âge de cent ans* (Is 65, 20). Et si tu objectes que dans la génération du déluge, il y avait des gens de moins de cent ans qui ont péri, je te répondrai qu'ils furent punis à cause des fautes de leurs pères, comme il est dit : *car toute chair avait une conduite perverse* (Gn 6, 12).

דבר אחר איש האיש. מדובר בנח, דכתיב נח איש צדיק בראשית וט). אשר לא הלק בעצת רשעים. בשלשה דורות, בדור אנוש, בדור המבול, בדור הפלגה, על דעתיה דרי יהודה דהואה אמר [בשלשה דורות], בעצת רשעים זה דור אנוש, ובדרך חטאיהם זה דור המבול, ובמושב לצים זה דור הפלגה. כי אם בתורת ה' חפזו. אלו שבע מצות [שנצטו בני נח]. ובתורתו יהגה. שהגה דבר מתוק דבר, אמר מה טעם ריבת הקב"ה הטהורים יותר מן הטמאים, אלא שהוא רוצה להקריב לו מהן קרבנות, מיד ויהק מכל הבהמה הטהורה (בראשית ח כ). והיה כעץ שתוֹל על פלגי מים. ששתלו הקב"ה בתיבה, דאמר ר' לוי שניים עשר חדשים היתה התיבה עומדת במים, כספינה העומדת (לכל מיוון) [בלמיון]. אשר פריו יתון בעתו. אמר ר' ייחן כל בני גיגלו היו מולדין בני חמשים בני ששים בני שבעים, והוא בן חמיש מאות שנה, שנאמר ויהי נח בן חמיש מאות שנה וגוי (בראשית ה לב), ר' חייא בשם ר' אחא אמר כבש הקב"ה מעינו שלא יולד, שלא יהיה לו בן של מאה שנה בדור המבול ייאבד עמהם, לפי שבית דין של מעלה אין

עונשין אלא מון מאה שנה ואילך, ואילו היה בן מאה שנה, היה נאבד עמהם. אמר ר' שמעון בן יוחי עתיד הקב"ה לעוקה
לימות המשיח, שנאמר הנער בן מאה שנה ימות (ישעה סה כ). ואם תאמר שהיה בדור המבול פחות ממאה שנה ואבדו,
אומר אני שזהו שהיו בעון אבותיהם ונענשו, שנאמר כי השחיתת כלبشر את דרכו (בראשית ו יב)

*

Autre interprétation. - Pourquoi le Saint bénî soit-il a-t-il tari la source de Noé ? - Afin qu'il n'engendre pas et n'accroisse pas sa descendance, que celle-ci ne meure pas avec la génération du déluge et que Noé s'en afflige. Et si tu dis qu'il s'agissait de justes, Noé aurait dû alors construire de nombreuses arches. C'est pourquoi le Saint bénî soit-il tarit la source de Noé jusqu'à l'âge de cinq cents ans. **QUI DONNE SON FRUIT EN LA SAISON** (Ps 1, 3) : il s'agit de Sem. **ET JAMAIS SON FEUILLAGE NE SÈCHE** (ib.) : il s'agit de Cham. **TOUT CE QU'IL FAIT RÉUSSIT** (ib.) : il s'agit de Japhet. **POUR LES IMPIES RIEN DE TEL!** (Ps 1, 4) : il s'agit de la génération de la division; comme il a été enseigné: la génération du Déluge n'a pas part au monde futur et ne sera pas jugée. **CAR YAHVÉ CONNAÎT LA VOIE DES JUSTES** (Ps 1, 6) : il s'agit de Noé et de ses fils . **MAIS LA VOIE DES IMPIES SE PERD** (ib.) : il s'agit de la génération du déluge.

דבר אחר למה כבש הקב"ה המיעינו, שלא יולד וירבה זרעו ויאבדו עם דור המבול, והוא מתעצב עמהם, ואם תאמר שייהו צדיקים, היה צריך לעשות תבות הרבה, אך כבש הקב"ה מעינו עד חמיש מאות שנה. אשר פריו יתון בעתו. זה שם. ועלהו - לא יבול. זה חם. וכל אשר יעשה יציל. זה יפתח. לא כן הרשעים. זה דור הפלגה. על כן יקומו רשעים במשפט. זה דור המבול. כתתניין דור המבול אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדיון. כי יודע ה' דרך צדיקים. זה נח ובניו. דרך רשעים תאבד. זה דור המבול.

*

• 1,13 - Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME** (Ps 1, 1). Il s'agit d'Abraham, dont il est dit : *Maintenant, rends la femme de cet homme : il est prophète* (Gn 20, 7). **QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES** (Ps 1, 1) : il s'agit de la génération de la division dont il est dit : *Allons ! (hava) Bâtissons-nous une ville* (Gn 11, 4). Le mot *hava* renvoie ici au mauvais conseil, comme il est dit : *Consultez-vous (havu lakhem) et ici même prenez une décision* (Jg 20, 7). *ville* renvoie à Dieu, comme il est dit : *un vigilant un saint (ir vegadish)* (Dn 4, 10). Cette génération se divisa en trois sectes. La première dit: montons et restons là-haut. La seconde: faisons-lui la guerre. La troisième : montons et installons l'idolâtrie. Et les trois furent frappées : une secte fut transformée en singes, démons et esprits, une autre, Dieu confondit ses langages, et la troisième, Dieu la dispersa, ce que vise le verset *Ce que redoute le méchant lui échoit* (Pr 10, 24). **NI DANS LA VOIE DES PÉCHEURS NE S'ARRÈTE** (Ps 1, 1) : il s'agit là des gens de Sodome, comme il est dit : *Les gens de Sodome étaient de grands scélérats* (Gn 13, 13). **NI AU SIÈGE DES RAILLEURS...** (Ps 1, 1) : il est question ici d'Abimelek qui dit à Abraham : *Vois mon pays qui est ouvert devant toi* (Gn 20, 15), mais ce dernier refusa: **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2). Il s'agit d'Abraham, comme il est dit: *Car je l'ai distingué, pour qu'il prescrive* (Gn 18, 19). **ET MURMURE SA LOI** (Ps 1, 2) : R. Samuel bar NaHmani a dit : Abraham n'eut point de père pour lui apprendre la Tora. - Comment alors l'a-t-il apprise ? - R. Shim'on b. YoHaï a enseigné : cela nous apprend que le Saint bénî soit-il lui fit deux reins qui, sous la forme de deux Maîtres, lui enseignaient la Sagesse toute la nuit, ce que vise le verset : *Je bénis Yahvé qui s'est fait mon conseil, et même la nuit, mon cœur m'instruit* (Ps 16, 7). R. Samuel bar NaHmani a dit au nom de R. Yonatan : Abraham notre père accomplit même la règle du *'eruv tabshilin* et celle des cours,

comme il est dit : *en retour de l'obéissance d'Abraham, qui a gardé mes observances* (Gn 26, 5). **IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ PRÈS DES RUISSEAUX** (Ps 1, 3) : en effet, le Saint bénit soit-il l'implanta au jardin d'Eden.

דבר אחר אשר האיש. זה אברהם, שנאמר ועתה השב את האיש(בראשית כ,ז). אשר לא הלק בעצת רשעים. שלא הלק בעצת דור הפלגה, שנאמר בהן הבה נבנה לנו עיר (שם בראשית יא,ד), ואין הבה אלא עצה, שנאמר הבו לכם דבר ועזה הולם (שופטים כ,ז), ואין עיר אלא אלה, שנאמר עיר וקדיש (דניאל ז,ז). נחלה לו לgi כתות, אחת אומרת נעשה ונשב שם, ואחת אמרות נעשה עמו מלחמה, ואחת אומרת נעלח ונעבד שם ע"ז, ושלשתן לkon, אחת נעשו קופין רוחני ושדי, ואחת בלו ה פלג לשונם, ואחת נפץ ה' אותם, הדא הוא דכתיב מגורת רשות היא תבואנו (משל י,כ). ובדרך חטאיהם לא עמד, אלו הסדומיים, שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאיהם (בראשית יג,ג). ובדרך חטאיהם זחו אבימלך, שאמר לאברהם הנה ארצי לפניך (שם משל כ,ט), ולא קבל עליו. כי אם בתורת ה' חפצו. כי ידעתו למען אשר יזכה (שם משל ייח יט). ובתורתו הוגה יומם ולילה. אמר ר' שמואל בר נחמן אב לא למד, וב לא היה לו שילמדו, ומהיכן למד תורה, תנין ר' שמעון בן יוחאי מלמד שיזמין לו הקב"ה שתני כליות בעין כדים, והיו נובעות ומלמדות אותו חכמה וдуת כל הלילה, שנאמר אברך את ה' אשר יעצמי אף לילות יסורי כליות (תהלים טז,ג). ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן אמר אף הלוות עירובין תבשילין ועירובי חיצות היה אברהם יודע, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולו [וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי] (בראשית כו,ה). והיה בעץ שתול. שנטלו הקב"ה ושתלו בגו עדן.]

*

Autre interprétation. Le Saint bénit soit-il, l'implanta en terre d'Israël. **QUI DONNE SON FRUIT EN LA SAISON** (Ps 1, 3) : *c'est Isaac. ET JAMAIS SON FEUILLAGE NE SÈCHE* (ib.) : c'est c'est Ismaël. **TOUT CE QU'IL FAIT RÉUSSIT** (ib.) : ce sont les enfants de Qetura. **AINSI, LES IMPIES NE TIENDRONT PAS AU JUGEMENT** (Ps 1, 4) : il s'agit de Nemrod et de ses acolytes

דבר אחר ששתלו הקב"ה בארץ ישראל[. אשר פריו יתנו בעתו. זה ישמעאל. ועלהו לא יובל, זה יצחק. וכל אשר יעשה יצילה, זה בני קטורה. לא כן הרשעים, זה נמרוד וחבריו.]

*

• 1, 14 Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES** (Ps 1, 1) : Il s'agit de la tribu de Lévi, qui ne suivit pas la bande qui fit le Veau d'or, comme il est dit: *tes Urim et tes Tummim à l'homme à qui tu fis grâce* (Dt 33, 8) **NI DANS LA VOIE DES PÉCHEURS NE S'ARRÈTE** (ib.) ce que vise le verset : *Hélas! ce peuple a commis un grand péché* (Ex 32, 31). **NI AU SIÈGE DES RAILLEURS NE S'ASSIED** (Ps 1, 1) comme il est dit : *Le peuple s'assit pour manger et pour boire, puis ils se levèrent pour se divertir* (Ex 32, 6). Mais des Lévitiques, il est dit: *Tous les fils de Lévi se groupèrent autour de lui* (Ex 32, 26). R. Samuel bar Nahmani a dit: qui ne souhaiterait appartenir à la maison du roi ? Aussi, Moïse s'écria : que celui qui n'a pas donné son anneau pour le Veau d'or vienne à moi. Aussitôt, *Tous les fils de Lévi se groupèrent autour de lui. MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ* (Ps 1, 2) : le verset parle ici de la tribu de Lévi, comme il est dit : *L'enseignement de vérité était dans sa bouche et l'iniquité ne se trouvait pas sur ses lèvres* (Ma 2, 6). **IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ** : en effet le Saint bénit soit-il implanta la tribu de Lévi en terre d'Israël, et de fait tous entrèrent dans le pays. R. Ze'ira a dit au nom de R. Yéhoshu'a: De toute la tribu de Lévi seuls Aaron et Miriam moururent. Tu constateras en effet qu'Eléazar fut épargné, comme il est dit: *Telles sont les parts d'héritage que le prêtre Éléazar, Josué fils de Nûn et les chefs de famille* (Jos 19, 51). Pourquoi mentionner ici Eléazar sinon pour nous indiquer quelque chose sur sa tribu. Tous ceux qui entrèrent en Terre d'Israël sont visés par le verset: *ceux-ci mourraient dans le désert et il n'en resterait aucun, à l'exception de Caleb, fils de Yephunné, et de Josué, fils de Nûn* (Nb 26, 65). Pourtant Eléazar entra. Et de

même qu'il constitue une exception quant au verset traitant de l'héritage, de même toute sa tribu fait exception au verset *ceux-ci mourraient....* Nous le déduisons d'une règle générale: *Tout ce qui tenait de la règle générale, et en a été extrait afin de nous enseigner une règle, on ne doit pas la considérer comme applicable au cas extrait, mais à l'ensemble des cas.* Peut-on penser qu'Elé'azar fut épargné car il était âgé de moins de vingt ans ? - Non car nous savons qu'il avait pris femme en Egypte comme il est dit : *Éléazar, fils d'Aaron, épousa l'une des filles de Putiel* (Ex 6, 25). De plus bien avant le décret condamnant la génération du Désert, Elé'azar officiait dans la Tente, comme il est dit: *Mais à Éléazar, fils d'Aaron le prêtre, il incombera ...* (Nb 4, 16). Or nous savons qu'aucun prêtre ne pouvait officier avant l'âge de trente ans comme il est dit: *tous les hommes de trente à cinquante ans,et qui accompliront leur fonction dans la Tente du Rendez-vous.* (Nb 4, 3). On en conclut qu'Eléazar avait plus de trente ans au moment du Décret.

דבר אחר אשר איש לא הילך בעצת רשותם. זה שבטו של לוי, שלא הילכו בעצת דור המדבר, ולא נשתתפו עמהם במעשה העגל. ובדרך כללם לא עמד. שכן כתיב אנא חטא העם זהה חטא גדולה (שמות לב לא). ובמושב לציים לא ישב. שנארור וישב העם לאכול ושתו [ויקומו לzechק] (שם שם שמות ל"ב ו). ובני לוי מה כתיב בהם, [מי לה] אילין ויאספו אליו כל בני לוי (שם שם שמות ל"ב כו). ר' שמואל בר נחמני אמר מאן לא בעי מהוין מון בר ביתיה דמלכא, אלא אמר משה, מי שלא נתן נזם לעגל יבא אצלך, מיד ויאספו אליו כל בני לוי. כי אם בתורת ר' חפצו. זה שבטו של לוי, שנאמר תורה אמת היהת בפיהו (מלאכיב ו). והיה בעצ שתול. זהו שבטו של לוי ששתלו הקב"ה בארץ ישראל, וכולן נכנסו לאرض. ר' זעירא בשם ר' יהושע בן לוי אמר מכל שבטו של לוי [האנשים] והנשים לא מתו אלא משה וארון ומרמים. [וזאת מזא שנטשייר אלעזר, שנאמר אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן יהושע בן נון] יהושע יט נא, למה הוצרך כאן אלעזר, אלא בא הכתוב ואמר אלעזר בא ולמד על שבטו, כלם שנכנסו הם בכלול ולא נותר מהם איש, כך נכנס הוא, ואחר שמצינו שיצא אלעזר מן הכלל באלה הנחלות, הוציא את שבטו עמו מכלל, לא נותר מהם איש, כההוא דעתן כל דבר שהיה בכלול ויצא מן הכלל לא למד על עצמו יצא, אלא למד על הכלל כולם יצא, וכך אלעזר היה עם שבטו בכלול ולא נותר מהם איש, ויצא מהם אלעזר, לא למד על עצמו יצא, אלא למד על כל שבטו יצא, שאם נאמר אלעזר פחות מעשרים שנה היה, הרי מצינו שנשא אשה במצרים, שנאמר ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה (שמות ו כה), כל זה קודם שנגזרה גזירה היה משמש באהל מועד, שנאמר ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן (במדבר טז), ומצביעו שלא היה רשות לאחד מן הכהנים לשורת פירות משלשים שנה, שנאמר מבן שלשים שנה ומעלה (במדבר ג), הרי נמצינו למדין שהיה אלעזר בן שלשים קודם שנגזרה גזירה.]

*

• 1, 15 - Autre interprétation. **HEUREUX L'HOMME QUI NE SUIT PAS LE CONSEIL DES IMPIES** (Ps 1, 1). : Le verset fait référence aux fils de Coré qui ne suivirent pas la clique de leur père, comme il est dit : *De grâce, écartez-vous des tentes de ces hommes pervers* (Nb 16, 26). **NI DANS LA VOIE DES PÉCHEURS NE S'ARRÈTE....** (Ps 1, 1) renvoie au verset : *car ces encensoirs de péché...* (Nb 17, 3). **NI AU SIÈGE DES RAILLEURS NE S'ASSIED** (Ps 1, 1) renvoie à Coré qui raillait Moïse et Aaron. - Que faisait Coré ? Il faisait entrer toute l'assemblée, comme il est dit : *Coré rassembla en face de ces derniers toute la communauté* (Nb 16, 19) puis se mettait à railler en ces termes : Une femme vivait avec deux jeunes orphelines, elle avait un champ qu'elle voulut labourer mais Moïse lui dit: *Tu ne laboureras pas avec un bœuf et un âne ensemble* (Dt 22, 10). Elle y vint pour semer, Moïse lui dit : *tu ne sèmeiras pas dans ton champ deux espèces différentes de graine* (Lv 19, 19). Elle voulut faucher et faire une meule, mais Moïse lui dit : tu dois observer la règle de la gerbe oubliée et celle des coins (*péot*). Elle voulut entreposer la récolte, mais Moïse lui dit : Donne la *teruma* et la *teruma* de la dîme, la première et la seconde dîme. La sainte femme accepta et lui donna. Que fit-elle ensuite ? Elle vendit son champ, acheta deux moutons pour se vêtir de leur laine et vivre du produit de ses brebis. Lorsque ces brebis naquirent, Aaron vint et lui dit : donne-moi les premiers-nés car le Saint bénî soit-il a dit: *Tout premier-né mâle de ta vache ou de ta brebis, tu le consacreras à Yahvé ton Dieu* (Dt 15, 19). La sainte femme

accepta et lui donna et lui donna ses brebis. Vint la période de la tonte et elle tondit ses moutons. Vint alors Aaron qui lui dit : Donne moi les prémices de la tonte car le Saint bénit soit-il a dit: *Tu lui donneras... les prémices de la tonte de ton petit bétail* (Dt 18, 4). La femme dit alors : Je ne peux m'opposer à cet homme, je vais abattre les bêtes et les manger. Lorsqu'elle les eût égorgés, Aaron lui dit : donne-moi l'épaule, les joues et l'estomac. Elle répondit : Même ainsi, je n'échappe pas à cet homme. Voici; je vais les vouer au Temple. Aaron lui dit alors : donne-les moi, car il est écrit : *Tout ce qui est frappé d'anathème en Israël te reviendra* (Nb 18, 14). Aaron se servit et s'en alla la laissant en pleurs avec ses deux filles. - Est-ce justice de dépouiller ainsi cette pauvre femme ? C'est pourtant ce que font Moïse et Aaron en disant que c'est la volonté du Saint bénit soit-il! **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2) renvoie aux fils de Coré qui dirent un cantique et déclarèrent : nous avons fauté par respect pour notre père, faisons honneur à Moïse, notre maître, ils se levèrent et s'inclinèrent devant Moïse. **ET MURMURE SA LOI** : renvoie aussi aux fils de Coré. Lorsque la clique de Coré fut engloutie ses fils furent comme le mât d'un navire, comme il est dit : *Ils furent un signe* (Nb 26, 10). Rabbi a dit : la terre se fissura partout autour d'eux sauf à l'endroit où ils se tenaient. R. Samuel bar NaHmani a dit : les trois fils de Coré ne se tenaient pas au même endroit, mais chacun en un lieu tels trois colonnes, comme l'indique une baraïta: le monde repose sur trois piliers. Selon certains ce sont les Patriarches. Selon d'autres sur Hanania, Mishaël et Azarya. Et, selon d'autres sur les trois fils de Coré . **POUR LES IMPIES RIEN DE TEL!** (Ps 1, 4) : il s'agit de Coré et de sa clique. **CAR YAHVÉ CONNAÎT LA VOIE DES JUSTES** (Ps 1, 6) : ce sont là les fils de Coré. **MAIS LA VOIE DES IMPIES SE PERD.** (ib) : renvoie à Coré et sa clique.

דבר אחר אשר איש אשר לא הlk בעצת רשותם. אלו בני קrho, שלא הlkו בעצת אביהם, שנאמר סרו נא מעל האלי האנשיים הרשעים האלה (במדבר טז כו). ובדרך חטאיהם לא עמד. שנאמר את מחותות החטאיהם האלה (שם במדבר זג). במושב לצים לא ישב זה קrho, שהיא מתלכץ על משה ואהרן, מה עשה, כינס עליהם כל הקהלה, שנאמר ויהל עליהם קrho את כל העדה (שם במדבר טז יט), התחילה לומר לפניהם דבריו ליצנות, ואמר אלמנה אחת יש בשכונתי, וימה שנין נערות יתומות, והיה לה שדה אחת, באתיה לחורש, אמר לה משה לא תחרוש בשור ובחמור ייחדו (דברים כב י), באת לזרען, אמר לה שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט ז). באתיה לקצוץ ועונשות ערימה, אמר לה לקט שכחה ופיה, באתיה לעשות גורן אמר לה תני לתרומה ומעשר ראשון ומעשר שני, הצדקה עליה את הדין וונתנה לו, מה עשתה עניה, מכורה את השדה, וקנתה שתי כבשות, כדי ללכש מגאותיה, ולהינות מפירותיה כיוון שילדך, באהרן ואמר לה תני לי את הבכורות, שכך אמר לו הקב"ה, כל הבכור אשר יולד בברוך ובצאנך הזכיר תקדיש לה אלהיך וגוי (דברים טז יט), הצדקה עליה את הדין, ונתנה לו את הולדות, הגיע זמן גזיה וגזהו אותן, באהרן ואמר לה תני לי ראיית הגז, אמרה אין כי כה לעמד באיש האה, הרני שוחחתון ואוכלתון, כיוון שהחטאנו, באהרן ואמר לה תני לי הזרע והחלקיים והקבבה, אמרה אחר שהחטאנו לא נוצלתי מזיך, הרי הם חרים עלי, אמר לה אם חרים הם כולם שלוי, דכתיב כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח ז), ונעלם והלך לו, והנינה בוכה עם שתי בנותיה, אריך כדי היא בזתה על בטאתה, כלחן עשין ותולין בהקב"ה. כי אם בתורת ה' חפצו. אלו בנינו שאמרו שירה, ואמרו אנו חיבין בכבוד אבינו, נחלהק על משה רבינו, עמדו והכריעו עצמן בשבייל כבחו של משה. ובתורתו היגה. אלו בנינו של קrho. והיה בצע שתול על פלאי מים. אלו בנינו של קrho, כיוון שנבלעו קrho ועדתו, נמצאו בנינו עומדים כתרון הזה של ספינה, שנאמר ויהיו לנס (במדבר כו). רבי אומר נקרע כל מקום סביבותיהן, ואוטו מקום שהוא עמד תחתיהן לא נקרע. ר' שמואל בר נחמן אמר לא היו שלשתן עומדים במקום אחד, אלא כל אחד ואחד בפני עצמו, והן עומדים בשלשה עמדות, והוא דאמר בבריתא על מאן קאים עלמא, על שלשה עמדות, אית דאמרי אברם יצחק יעקב, ואית דאמרי חנניה מישאל ועזריה, ואית דאמרי תלתא בני קrho. לא כן הרשעים. זה קrho ועדתו. על כן לא יקומו רשעים במשפט. זה קrho ועדתו. **כى ידוע ה' דרכן** צדיקים. אלו בנינו של קrho. דרך רשעים תאבד. זה קrho ועדתו.

*

• 1, 16 Autre interprétation. **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2):

Voici ce qui est écrit : *va, chevauche (hadarkha) pour la cause de la vérité, de la piété, de la justice* (Ps 45, 5). La splendeur (*hadar*) vise le disciple, lorsqu'il réunit les Sages, en vue d'une parole de vérité et

non de choses flatteuses. Telles les décisions de R. YoHanan et de Resh Laqish qui étaient splendides et dignes de louange, lorsque ceux-ci siégeaient les étudiants siégeaient et débattaient. *Tends la corde sur l'arc, il rend terrible ta droite!* (ib.) : R. Hiyya a dit: si tu désires la Tora qui fut écrite au milieu des prodiges et donnée par la droite de Dieu, comme il est dit: *depuis son midi jusqu'aux Pentes** (Dt 33, 2) tu seras un jour en mesure de siéger, d'expliquer et d'enseigner. R. Abba a dit : si tu désires la Tora, elle sera même nommée de ton nom, comme il est dit: par exemple: mishna de R. Hosha'aya, ou de Bar Kappara, etc. - Et pourquoi la nomme-t-on de leur nom ? Car ils y ont œuvré. Et pour te faire savoir qu'il en est bien ainsi, saches que même si la Tora appartient bien au Saint bénî soit-il, comme il est dit : *La loi de Yahvé est parfaite* (Ps 19, 8) Moïse qui monta dans les hauteurs pendant quarante jours et quarante nuits, et s'y consacra entièrement mérita que la Tora soit appelée de son nom, comme il est dit : *Rappelez-vous la Loi de Moïse, mon serviteur* (Ma 3, 22).

דבר אחר כי אם בתורת ה' חפזו. זהו שאמר הכתוב והדרך צלח וכבו (תהלים מה). הדור הוא תלמיד חכם בשעה שהה מכבץ את החבירים ולא להחניכם אלא על דבר אמת וענו צדק, הדורה היא ומשמעות שמוען של ר' יוחנן וריש לויישן, שהן ישבון ומפלפלין בה. ותוך נוראות ימינך (שם תהילים מ"ה). ר' חייא אומר אם חפצת בתורה שניתנה בנוראות ונכתבה בימי, אתה עתדי שתהא יושב ומורה הוראות מותוכה. ר' אבא אומר אם חפצת בתורה סופה שנקרהת על שマー. אמר ר' יוחנן בתורת ה' און כתיב כאן, אלא ובתורתנו, שאם יגעת בה נקרהת על שマー, כגון משנתנו של ר' חייא, ומשנתנו של ר' השעיה, ושל בר קפרא, וכיוצא בהן, ולמה נקרהת על שמן, לפי שיגעו בה, תדע לך שכן הוא, שהרי התורה של הקב"ה, שנאמר תורה ה' תמיינה (תהלים יט ח), ועליה משה למרום, ועשה שם ארבעים יום וארבעים לילה, [ונתן נפשו עליה], לפיכך נקרהת על שמן, שנאמר זכוו תורה משה עבדי (מלאכי ג כב).

*

• 1, 17 - Autre interprétation. **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2) : Le Saint bénî soit-il favorise les vœux de quiconque s'adonne à la Tora, comme il est dit : **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (ib.) . R. Éliézer a dit : Israël a dit en présence du Saint bénî soit-il: Maître de l'Univers ! Nous voulons bien œuvrer dans la Tora jour et nuit, mais nous n'en avons pas le temps. Le Saint bénî soit-il, leur répondit : Accomplissez le commandement des phylactères et je considérerai que vous avez œuvré dans la Tora jour et nuit. R. YoHanan a dit : un verset exprime cela : *Ce sera pour toi un signe sur ta main, un mémorial sur ton front* (Ex 13, 9). R. Yéhoshu'a a dit : Ce que dit R. Eli'ézer ne concerne que la nuit car le commandement des phylactères ne peut s'accomplir que le jour, comme il est dit : *Tu observeras cette loi au temps prescrit, d'année en année.* (Ex 13, 10). R. Eliézer lui répondit: en quoi accomplis-tu le verset: **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2) ? R. Yéhoshu'a répondit : Il s'agit ici de la récitation du *shema'*, car si quelqu'un lit cette prière matin et soir, le Saint bénî soit-il considère qu'il a œuvré dans la Tora jour et nuit. Bar Kappara a dit : quiconque étudie deux passages matin et soir, accomplit le verset: **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 2). R. Bérékhia a dit : les premiers Pères ont institué l'étude de la Mishna, et étudiaient de jour, tout en débordant sur la nuit, et de nuit, tout en débordant sur le jour. On demanda à R. Yéhoshu'a : Peut-on enseigner la philosophie ⁷ à son fils ? Ce dernier répondit : voyez si vous pouvez le faire à une heure qui n'est ni du jour ni de nuit, comme il est dit : *médite-le jour et nuit* (Jos 1, 8). Il ajouta : un homme n'enseignera pas à son fils la philosophie, ou même l'artisanat, si cela doit lui faire abandonner la Tora même pour une heure, comme il

⁷ Littéralement : la sagesse grecque. Il peut donc s'agir de la philosophie y compris les sciences

est dit : *Choisis donc la vie* (Dt 30, 19). On a enseigné ceci: à l'aube, on récite deux bénédictions avant la prière du *Shéma'* et une après ; et le soir, on récite deux bénédictions avant et deux après. Ceci afin que l'étude du jour soit équivalente à celle de la nuit, pour se conformer au verset: *médite-le jour et nuit* (Jos 1, 8). Selon R. Yossi b. Abin a dit au nom de R. Yéhosu'a b. Lévi pour se conformer au verset: *Sept fois le jour, je te loue (pour tes justes jugements)* (Ps 119, 164). R. NaHman a dit au nom de R. Mani : quiconque accomplit ces sept louanges, accomplit de fait le verset: *médite-le jour et nuit*.

דבר אחר כי אם בתורת ה' חפצו. שכל מי שעוסק בתורה, הקב"ה עשה לו חפציו, שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו, ר' אליעזר אמר אמרו ישראל לפני הקב"ה, ובונשעל עולם אנו רצחים להיות גיעים בתורה יומם ולילה, אבל אין לנו פנא, אמר להם הקב"ה קיימו מצות תפילה, ומעליה אני עלייכם כאילו יגיעים לילה ויום. ר' יוחנן אמר מקרה מלא הוא, והיה לך לאות עליך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורה ה' בפיך (שמות יג ט), ר' יהושע אמר מה שאמר ר' אליעזר פרט הוא לא לילות, שאין מצות תפילה מתקיימת אלא ביום, שנאמר ושמרת את החקה הआת למועדם מימים ימימה (שם שם שמות יג ע), אמר ר' אליעזר ומה אני מקיים בתורתו יהגה יומם ולילה, אמר ליה ר' יהושע זו קריית שמע, שאם אדם קורא אותה שחרית וערבית, מעליה עליו הקב"ה כאילו יגע בתורה יומם ולילה. בר כפרא אמר כל מי שהוא קורא שני פרקים שחרית, ושני פרקים ערבית, קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה. אמר ר' חייא בר בא לא אמר בר כפרא אלא במי שהוא רגיל לפושט בהן, מאוד מושך תרtiny הלוות בצדרא, ותרtiny ברמשא, כאילו יגע בתורה יומם ולילה. אמר ר' ברכיה אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו יושבון ביום שהוא נוטל מן הלילה, ובלילה שהוא נוטלה מן היום. שאלו את ר' יהושע מהו שלימוד את בנו חכמת ייונית, אמר להם בשעה שאינו לא מן היום ולא מן הלילה, שנאמר לא ימוש ספר התורה זהה מפיך [ושתיהן הראותיו קבעו את המשנה, אמר להם לא ילמד אדם את בנו אפילו אומנות, כדי שלא יבטל מדברי תורה, שנאמר וברורת בחיים (דברים ל יט). תנו בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, ובערב מברך שתים לפניה, ושתיים לאחריה, (שיהיו) [שתהאנ הגוות הימים והלילה שווים, על שם שנאמר והגית בו יומם ולילה, ר' יוסי בר אבון בשם ר' יהושע בן לוי על שם שנאמר שבע בימי הללתיק (תהלים קיט קסdem), ר' נחמן בשם ר' מני אמר כל המקדים שבע בימי הללתיק, כאילו קיים והגית בו יומם ולילה.

*

• 1, 18 - Autre interprétation. **MAIS SE PLAÎT DANS LA LOI DE YAHVÉ** (Ps 1, 3) : Voici ce qui est écrit : *Ah! vous tous qui avez soif, venez vers l'eau* (Is 55, 1): de même que l'eau vient du ciel, comme il est dit : *Quand il donne de la voix, c'est un mugissement d'eaux dans le ciel* (Jr 10, 13) de même, les paroles de la Tora furent données du ciel, comme il est dit : *Vous avez vu vous-mêmes comment je vous ai parlé du haut du ciel* (Ex 20, 19). De même que l'eau est donnée gratuitement au monde, de même en est-il pour les paroles de Tora, comme il est dit : *venez, achetez et mangez; venez, achetez sans argent, sans payer, du vin et du lait* (Is 55, 1). De même que les eaux descendent sur le monde accompagnées de tonnerre et d'éclairs, comme il est dit: *Voix de Yahvé sur les eaux* (Ps 29,3), de même en est-il pour la Tora, comme il est dit: *Or le surlendemain, dès le matin, il y eut des coups de tonnerre, des éclairs* (Ex 19, 16). De même que l'eau est vie pour le monde, de même en est-il des paroles de Tora, comme il est dit : *Car pour qui les trouve ils sont vie* (Pr 4, 22). et aussi : *Ce n'est pas pour vous une vaine parole* (Dt 32, 47). De même que l'eau tombe goutte à goutte mais finit par faire des rivières, de même en est-il des paroles de Tora. Un homme étudie une règle aujourd'hui, et une autre le lendemain, jusqu'à devenir une source jaillissante. Rav Onia a dit : du fait que l'eau sert à l'agrément des jardins et des vergers, on pourrait penser qu'il en est de même des paroles de la Tora, c'est pourquoi un verset précise *Droites sont les voies de Yahvé* (Os 14, 10). Rabbi a dit : De même que les eaux recouvrent la surface de la mer, de même les paroles de Tora recouvrent le corps d'Israël, comme il est dit : *l'amour couvre toutes les offenses* (Pr 10, 12). De même que, s'agissant d'eau, un puissant ne rougit pas de demander à boire à un inférieur; de même, pour les paroles de Tora, un érudit ne rougit pas de demander à quelqu'un de moins avancé: apprends-moi un passage ou une règle de droit. Un homme qui a

soif ne tarde jamais s'abreuver, il en est de même pour les paroles de Tora, un disciple ne tarde pas à aller trouver son maître pour apprendre auprès de lui. Histoire de R. Yossi qui alla apprendre auprès de son maître. Il est écrit : *L'assemblée de Jacob entre dans son héritage* (Dt 33, 4) : quiconque rejoint l'assemblée de Jacob, y compris un prosélyte qui s'adonne à la Tora, équivaut au Grand Prêtre, comme il est dit : *quiconque les accomplira y trouvera la vie* (Lv 18, 5). Le texte ne dit pas : prêtres, lévites ou Israélites, mais *quiconque*. Vois ce qui est écrit ensuite : *les clans Sophrites habitant Yabèq...* (1Ch 2, 55). Ainsi Shemaya et Abtalion descendaient des enfants de Sisera, et enseignaient la Tora aux foules comme les gens de la Grande Assemblée. C'est pourquoi, il est écrit : *Telles sont les paroles que vous adresa Yahwé* (Dt 5, 22).

דבר אחר כי אם בתורת ה' חפצו. זהו שאמר הכתוב hei כל צמא לכו למים ישעה הנה א', מה המים נתנים מן השמיים, שנאמר לכול תתן המון מים בשמי (ירמיה יג), כך דברי תורה נתונין מן השמיים, שנאמר אתם אתם כי מן השמיים דברת עמי (שם יט), מה המים חם לעולם, שנאמר לכו שברו ואכלו ולבו שברו בלא כסף (ישעה הנה א'), מה המים יורדין לעולם בקול קולות וברקים, שנאמר ויהי ביום השליishi בהיות הבקר והיה קולות וברקים (שםות יט טז). מה המים חיים לעולם, אף דברי תורה חיים לעוסקיםיהם, שנאמר כי חיים הם למצויאיהם (משליך כב), וככתוב כי לא דבר רק הוא מכמ' כי היה חייכם (דברים לב מז), מה המים יורדין טפין ונעשן נחלים נחלים, אף דברי תורה, אדם לומר הלכה אחת היום, והלכה אחרת למחר, עד שמתגבר ונובע במעין, אמר ר' אונא מה המים שעשוים לגנות ולפודים, יכול אף דברי תורה כון, תלמוד לומר כי ישרים דרכי ה' (הושע יד י), אמר ר' חייא מה המים מכסין ערתו של ים, שנאמר כמים לים מכסים (ישעה יא ט), כך דברי תורה מכסין ערתו של ישראל, שנאמר ועל כל פשעים תכסה אהבה (משל כי), מה המים אין הגדול מתביש לומר לךן, אין השקני מים, כך דברי תורה אין הגדול מתביש לומר לךן למדני פרק אחד או הלכה אחת, מה המים אדים צמא להן, אין מתעצל לילך ולשתות, כך דברי תורה אין התלמיד מתעצל לילך וללמוד תורה לפני רבו, וכਮעשה דרי יוסי שהלך אל רבו למד תורה וכו'. [הذا הוא דכתיב מורשה קהילת יעקב (דברים לג), כל מי שמתהיל בעקב, אפילו הגרים שעסוקים בתורה, שוכלים ככהן גדול, שנאמר אשר יעשה אותן האלים וחיב בהם (ויקרא יח ה), כהנים ליום ישראלים לא נאמר, אלא האדם, ראה מה כתיב ביתרו, ומשפחות סופרים ישבו ישבו (דהי' דברי הימים א' בנהה), וsumaiah ואבטילון מבני בניו של סיסרא הוי, ולמדו תורה ברביהם כאנשי כנסת הגדולה, וכך כתיב את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהילכם (דברים ה יט)].

*

• 1, 19 - **IL EST COMME UN ARBRE PLANTÉ** (Ps 1, 3) : Voici ce qui est écrit : *C'est un arbre de vie pour qui la saisit* (Pr 3, 18). R. Isaac a dit au nom de R. Hiyya : Pourquoi la Tora est-elle appelée arbre de vie ? - Parce qu'elle est aimée de tous les vivants. R. Yudan a dit : Pourquoi la Tora est-elle comparée à l'Arbre de vie ? De même que l'Arbre de vie recouvre tous ceux qui viennent au monde dans le Jardin d'Eden, de même, la Tora est déployée sur tous les êtres vivants et les conduit à la vie future. On a enseigné ceci: L'Arbre de vie est long d'une distance de cinq cents ans de marche, et toutes les eaux originaires partent de lui. R. Samuel bar R. Isaac avait l'habitude d'aller étudier dans un cercle puis dans un autre, afin d'accomplir ce qui est écrit: *Plus que tous mes maîtres j'ai la finesse* (Ps 119, 99). - Que signifie : **PRÈS DES RUISSEAUX** (Ps 1, 3) ? Cela renvoie à Tibériade et à ses cercles d'étude, à Sephoris et à ses cercles, ainsi qu'à celles de Yabné et Lod. **QUI DONNE SON FRUIT EN LA SAISON** (Ps 1, 3) : il s'agit des disciples qui s'adonnent à la Tora et organisent ainsi leur journées : un temps pour l'Écriture, un temps pour la Mishna, un temps pour le Talmud. **ET JAMAIS SON FEUILLAGE NE SÈCHE** (ib.) : car ils ont tous besoin de ses paroles et de son enseignement. **TOUT CE QU'IL FAIT RÉUSSIT** (ib.) : car ils ont tous besoin de son conseil, à l'instar de comme Éléazar b. Arakh, dont les conseils s'avéraient justes et se réalisaient avec bonheur. On lui dit: Mais tu es un prophète. Il leur répondit : Je ne suis ni prophète ni fils de prophète, mais j'ai appris de mes maîtres que tout conseil donné pour l'amour du ciel finit par

se réaliser. R. Ménassia a dit : ce verset se suffit à lui-même *le dessein de Yahvé, lui, se réalise** (Pr 19, 21). Un dessein qui se réfère à des paroles divines se réalisera.

יט והוא כע' שתול. זהו שאמר הכתוב ע' חיים היא למחזיקים בה (משל ג'יח), אמר ר' יצחק בר חייא למה נקרא דבר תורה ע' חיים, שהוא חביבה על כל החיים, אמר ר' יוחנן מה נשללה תורה לע' חיים, לומר לך מה ע' חיים פורש לכל בא עולם בגין עdon, בר תורה פרושה לכל החיים, ובמאיון לח'י עולם הבא. תנא ע' חיים מהלך חמץ מאות שנה, וכל מימי בראשית מתפלגין תחתיהם. ר' שמואל [בר רב יצחקן] היה שותל עצמו מחברורה לח'ורה, לקיים מה שנאמר מכל מלמדיו השכלתי) תהלים קיט צטו. מהו על פלגי מים בגו' עברי וחברותיה, צפורי וחברותיה, יהודה וחברותיה, לוד וחברותיה. אשר פרוי יתנו בעתו. אלו תלמידיו של אדם, שהם יגעים בתורה, ועשיהם את היום עתים, עת למקרה, עת למשנה, עת לתלמוד. ועלהו לא יבול. שהכל צרכין לשיחתו ולתלמודו. וכל אשר יעשה יצליח. שהכל צרכין לעצתו, בגו' ר' אלעאו בן ערך שהוא היה יועץ עצות וمتיקיות ומצlichות, אמרו לו נביא אתה, אמר להן לא נביא אני, ולא בן נביא, אלא כך מקובלני מרבותי, שככל עצה שהוא לשם שמיים סופה להתקיים, אמר ר' מנסיא מקרה מלא הוא. [רבות ממחשובות בלב אישן ועצת ה' היא תקום] (משל יט בא), עצה שיש בה דבר ה' היא תקום.

*

• 1, 20 POUR LES IMPIES RIEN DE TEL! (Ps 1, 4). Voici ce qui est écrit : *Je suis le narcisse de Saron* (Ct 2, 1). L'Assemblée d'Israël dit devant le Saint bénit soit-il: Maître du monde, Je dois t'être chère puisque tu m'aimes plus que toutes les autres nations. *Le narcisse (Havatselet)* : je t'ai fait une ombre (*tsel*) par la main de Betsalel. *De Saron* : car j'ai prononcé pour toi un cantique (*shira*) par l'intermédiaire de Moïse.

ב לא כן הרשעים. זהו שאמר הכתוב אני חבצלת השرون (שה"ש שיר השירנים בא), אמרה ננסני הקב"ה, רבונו של עולם חביבה אני שחייבתני מכל האומות, חבצלת שעשית לך חביו צל על די בצלאל, חבצלת חביו צל דבר אחר חביבך צל. השرون. שאמרתי לך שיווה על די משה

*

Autre interprétation. *Narcisse* : je te suis chère car j'étais recouverte par l'ombre de l'Égypte, quand le Saint bénit soit-il, me fit pénétrer dans Ramsès, j'ai bénéficié de ses bons soins telle un lis et j'ai dit ce cantique : *ce sera pour vous le cantique, comme en la nuit d'une fête sacrée* (Is 30, 29). R. YoHanan a dit au nom de R. Shim'on b. Yehotsadaq : ce passage vient nous apprendre quelque chose à propos de Pharaon et de Sénnacherib.

דבר אחר חבצלת. חביבה אני שהייתי חבובה בצל מצרים, ולשה קלה ננסני הקב"ה לרעמסס, והרטบทי במעשים טובים בשוננה. השرون. שאמרתי שיר ורונו לפניו, שנאמר השיר היה לכם כיל התقدس ח'ג (ישעה ל כת), אמר ר' יוחנן בשם ר' שמואל בן יהצדק בא הפסוק זהה ללמד על של סנחריב ועל של פרעה

*

Autre interprétation. *Je suis le narcisse de Saron* (Ct 2, 1) : je suis ce narcisse, car j'ai été recouverte par le Sinaï, que Dieu renversa sur moi, tel un entonnoir, comme il est dit : *ils se tinrent au bas de la montagne* (Ex 19, 17). Mais en un clin d'œil, j'ai refleurî par mes bonnes actions, tel un lis, lorsque j'ai dit : *Tout ce que Yahvé a dit, nous le ferons et nous y obéirons* (Ex 24, 7).

דבר אחר אני חבצלת השرون. אני הוא וחביבה אני שהייתי חבובה בסיני, שכפה עלי ההר בגיגית, שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט ז). ובשעה קלה הרטบทי מעשי בשוננה, ואמרתי כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד ז)

*

Autre interprétation. *Je suis le narcisse (Havatselet) de Saron* (Ct 2, 1) : je te suis chère, car bien que soumise (*Habuya*) à l'ombre (*tsel*) des Empires, lorsque le Saint bénit soit-il me délivrera, je refleurirai telle un lis dans mes bonnes actions, et entonnerai devant lui un cantique, comme il est dit : *Chantez à Yahvé un chant nouveau, car il a fait des merveilles* (Ps 98, 1). R. Bérékhia a dit : la génération du désert déclara ainsi : je suis ce narcisse et je suis chère au Saint bénit soit-il, car il m'a gratifié de toutes les bontés du monde, ce que vise le verset : *Je*

mettrai dans le désert le cèdre, l'acacia, le myrte et l'olivier (Is 41, 19). Lorsque le Saint béni soit-il me le demandera, je lui rendrai son dépôt, je refleurirai tel un lis et lui entonnerai un cantique, comme il est dit : *Que soient pleins d'allégresse désert et terre aride, que la steppe exulte et fleurisse; comme le narcisse qu'elle se couvre de fleurs, qu'elle exulte de joie et pousse des cris* (Is 35, 1). Nos Maîtres ont dit: La terre s'exprime ainsi : je suis ce narcisse et je suis aimée, car chaque être qui meurt est recouvert par mon ombre, et lorsque le Saint béni soit-il le demandera, je lui rendrai son dépôt, je refleurirai tel un narcisse et lui entonnerai un cantique, comme il est dit : comme il est dit : *Des confins de la terre nous avons entendu des psaumes, gloire au Juste* (Is 24, 16). R. Yudan et R. Éléazar ont dit: les justes sont comparés à la plante la plus exquise et à sa meilleure variété. La plante la plus exquise est le lis et sa plus meilleure variété est le lis des vallées : non pas celui des montagnes qui flétrit rapidement, mais celui des vallées qui est robuste. Les impies sont en revanche comparés à la plante la plus commune dans sa variété la plus insignifiante. La plante la plus commune est la paille, comme il est dit : *Qu'ils soient de la bale au vent* (Ps 35, 5), et il est écrit : **POUR LES IMPIES RIEN DE TEL!** *Mais ils sont comme la bale* (Ps 1, 4). Et ne va pas t'imaginer qu'il s'agit de la paille des vallées, qui, elle, contient de l'humidité. Non ! *Qu'ils soient de la bale au vent* (Ps 35,5). R. Abba bar Kahana a dit : l'Assemblée d'Israël dit en présence su Saint béni soit-il: Maître du monde, je suis le lis des vallées ('amaqim) qui vit au fin fond ('amqe) des épreuves. Mais lorsque le Saint béni soit-il, me tirera de ces malheurs, je refleurirai de ses bonnes actions, comme un lis, et lui entonnerai un chant, comme il est dit : *En ma bouche il mit un chant nouveau* (Ps 40,4). Cet enseignement de nos Maîtres rejoint celui de R. Éliézer le Modéen : dans les temps messianiques, tous les nations du monde viendront accuser Israël devant le Saint béni soit-il. Elles lui diront : Maître de l'Univers ! Les uns et les autres avons versé le sang, les uns et les autres avons commis l'idolâtrie. Les uns et les autres avons pratiqué les unions illicites. Pourquoi les uns iraient-ils au Jardin d'Eden tandis que les autres iraient dans la Géhenne ? Le Saint béni soit-il leur répondra : dans ce cas, toutes les nations y descendront et leur dieu avec, comme il est dit: *Car tous les peuples marchent chacun au nom de son dieu* (Mi 4,5).. R. Ruben a dit au nom de R. Hanina : Si le verset qui suit n'avait pas été écrit, on ne pourrait pas proférer une telle chose : *Car par le feu, Yahvé se fait juge* (Is 66, 16). Il n'est pas dit ici *shofet* (juge), mais *nishphat* (jugé). Ce que visait David : *Passerais-je un ravin de ténèbre, je ne crains aucun mal ; ton bâton, ta houlette sont là qui me consolent.* (Ps 23, 4). *ton bâton*: ce sont les épreuves, comme il est dit : *je punirai leur révolte avec le fouet* (Ps 89, 33). *ta houlette*, c'est la Tora, comme il est dit : *avec le sceptre, avec leurs bâtons* (Nb 21, 18). *sont là qui me consolent* (Ps 23, 4). Tu pourrais penser : certes mais sans les épreuves, c'est pourquoi le verset précise : *akh* seulement. Tu pourrais penser: certes, mais en ce monde-ci, c'est pourquoi le verset précise : *Oui, grâce et bonheur me pressent tous les jours de ma vie; ma demeure est la maison de Yahvé en la longueur des jours* (Ps 23, 6). - Que signifie: *ma demeure est la maison de Yahvé* ? Abba TanHuma a dit : A quoi peut-on comparer les justes en ce monde ? - A une table incrustée de pierres précieuses et de perles Lorsqu'on ôte ce qu'il y a dessus, on mesure la valeur de la table. Tandis que les impies disparaîtront du monde, tels de la paille, comme il est dit : *l'herbe se dessèche, la fleur se fane* (Is 40, 8). Mais les justes subsistent à jamais, comme il est dit : *mais la parole de notre Dieu subsiste à jamais* (ib.). Il s'agit des justes qui accomplissent la parole de notre Dieu.

דבר אחר אני חבצלת השرون. חביבה אני שהייתי חבווה בצל מלכיות, כשיגאל הקב"ה האותי אני מرتبط עצמי כושונה, ואומרה לפניו שירו לה שיר חדש כי נפלאות עשה (תהילים צח א). ר' ברכיה אומר ذור המדבר אמרו, אני הוא וחביבה אני לפני הקב"ה, שכל טובות שבולם חבוין בו, כי ברכתו אתן במדבר אור שטה והדס וען שמן (ישעה מא יט), וכשביקש הקב"ה ממוני, אני מוחיזר לו פקדונו, ואני מרטיב כושונה, ואומר לפניו שירה, שנאמר ישועם מדבר ציה ותגל ערבה ותפרוח כחבצלת (שם ישעה לא א). ורבנן אמרו הארץ אמרה, אני הוא וחביבה אני, שכל מתי העולם חבוין בצל, שנאמר ייחיו מתייר נבלתי יקומו הקיצו גו (ישעה כו יט), וכשביקש הקב"ה ממוני אני מוחיזר לו פקדונו ומרטבת כושונה, ואומרה לפניו שירה, שנאמר מכונף הארץ זמרות שמענו (שם ישעה כד יז). ר' ייחן ר' אלעזר משל את הצדיקים במשובח שבמינויים, ובמשובח שבאותו המין, במשובח שבמינויו שושנה, ובמשובח שבאותו המין שושנת העמקים, ולא כושונת ה', שהיא נועה לכמה, אלא כושונת העמקים, שהיא מרטבת והולכת, משל את הרשעים במוגנה שבמינויים, ובמוגנה שבאותו המין, מוגנה שבמינויים מוח, שנאמר יהיו כמוח לפני רוח (תהילים לה ה), וככתוב לא כן הרשעים כי אם כמוח, ואם תאמר כמוח שבבקעה, שיש בו לחולחת, לא אלא כמוח הרם לפני רוח. אמר ר' אבא בר כהנא אמרה הכנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם אני שושנת העמקים, שנטונה בעמקי הצורות להכשילני, וכשידלני הקב"ה מן הצורות, אני מرتبط במעשיים טובים כושונה, ואומרה לפני הקב"ה, רבונו של עולם אני הוא חביבה בעמקי גיהנם, וכשיעלני הקב"ה מבור שאון וממעמקי גיהנם, אני מرتبط במעשיים טובים כושונה, ואומרה לפני שירה, שנאמר וועלני מבור שאון מיט הינו [גוי] יותן בפי שיר חדש תהלה לאלהינו יראו רבים (ישמחו) [ויראו ויבתו] בה (תהילים מג א), ATIYA DRBEN CAHADRI ALIYOR HAMADUI, לעתיד לבא בגין כל שרי אומות העולם ומקטרגין על ישראל לפני הקב"ה, ואומרים לפני רבונו של עולם מה נשטעו ישראל משאר אומות, אלו עובדי ע"ז, ואלו עובדי ע"ז, אלו שופכי דמים, אלו מגלי עירות, ואלו מגלי עירות, הלו יורדן לגיהנם, והלו אין יורדן, אמר להם הקב"ה אם כן תרד כל אומה ואלהיה עמה לגיהנם ותבדוק את עצמה, גם ישראל יילכו ויבדקו את עצם, מшибים ישראל ואומרים לפני הקב"ה, אתה הוא סוכינו, ואתה הוא סברנו, אין לנו מوطה אלא אתה, אם רצונך עברו אתה בראשינו, ואומר להם הקב"ה אל תיראו שוכלכם לובשי שנן, זה בריות מילה, שנאמר לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים (משל לי לא כא), ואך על פי כן אני אלך עמכם, שנאמר כי כל העמים יילכו איש בשם אליהו ואנחנו נלך בשם ה' אליהינו לעולם ועד (מיכה ד ה), ר' ראוון בשם ר' חנינא אמר אלמלא מקרה כתוב אי אפשר לאמרו, כי באש ה' נשפטו (ישעה סוו י). שופט אין כתיב באן, אלו נשפטו, והוא שודד אמר גם כי אלך בגין גיא צלמות לאaira רע כי אתה עמד שבטך ומשענתק מהה ינחמוני (תהילים כג ד) [שבטך, אלו היסורים, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם] (תהילים פט לג), ומשענתק, זו התורה, שנאמר במחוק במשענותם (במדבר כא יח). מהה ינחמוני. יכול בלא יסוריין, תלמוד לומר אך, יכול בועלם הזה, תלמוד לומר אך טוב וחסיד ירדפוני כל ימי חי, ושבתי בברית ה' לארכ' ימים (תהילים כג ג), אבא תנחמא אומר מהה הצדיקים דומים בעולם הזה, לטבאל המקובעת באבני טובות ומרגליות, (ונקיבות) [וונקיבות] ר' רוק בתוכה, נטלה הובלא ונשפרק זה שבתוכה, ונראה שבכ הובלא, כך עתידין הרשעים להבלע מן העולם בחצר, שנאמר יבש חצר נבל צץ (ישעה ח), הצדיקים נכאים בעולם הזה, אבל לעולם הבא יש להם קימה ובורה, שנאמר דבר אליהינו יוקם לעולם (שם ישעה מי ח), אלו הצדיקים שמקיימים התורה דברי אלהינו מ".

*

• 1, 21 - AINSI, LES IMPIES NE TIENDRONT PAS AU JUGEMENT (Ps 1, 5). Voici ce qui est écrit : *Les lèvres des sages répandent (yizaru) le savoir mais non le cœur des sots* (Pr 15, 7). Il s'agit des disciples des Sages qui étudient la Tora. *Mais non le cœur des sots* (Pr 15,7): il s'agit des gens repus qui ne disposent plus de la vitalité de la Tora. R. Ezéchias a dit: il s'agit de ceux qui arborent la Tora devant les autres mais ne l'ont pas à l'intérieur, comme dit le dicton: une pièce de monnaie dans une bouteille vide.

כא - על כן לא יקומו רשעים. זהו שאמור הכתוב שפתוי חכמים יזרו דעתך ולב כסילים לא כן (משל לי טז), [שפתוי חכמים יזרו דעתך, אלו תלמידי חכמים שהן מלמדין תורה, ולב כסילים לא כן], אלו המשועפים ביזור, ואון להם לחולחת של תורה. ר' חזקיה אמר אלו בני אדם שתורתן מבוז ואינה מבפנים, כהדא איסתורא בבלגניה קיש קיש קרייא

*

Autre interprétation. *Les lèvres des sages répandent (yizaru) le savoir* (ib.). Il s'agit d'Israël qui proclame la royauté du Saint bénit soit-il, ainsi que l'unité de son nom chaque jour, matin et soir. *mais non le cœur des sots* (ib.): il s'agit des hérétiques qui disent que le monde est mal fait.

דבר אחר [שפתוי חכמים יזרו דעתך]. אלו ישראל שמליכין להקב"ה בכל יום תמיד, ומייחדים שמו בכל יום תמיד, שחרית ערבית, ולב כסילים לא כן, אלו המינוי, שאומרים טמאות הוא העולם

*

Catalogue numérique de la collection «Textes fondateurs de la tradition juive»

- Le Midrah Rabba sur les cinq rouleaux

Le Midrash Rabba sur Ruth (*ruth rabba*)

Le Midrash Rabba sur Esther (*esther rabba*)

Le Midrash sur le Cantique des Cantiques (*shir ha-shirim rabba*) tome 1

Le Midrash sur le Cantique des Cantiques (*shir ha-shirim rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur l'Ecclésiaste (*qohélet rabba*) tome 1

Le Midrash Rabba sur l'Ecclésiaste (*qohélet rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur les Lamentations (*eikha rabba*)

- Le Midrah Rabba sur le Pentateuque

Le Midrash Rabba sur la Genèse (*bereshit rabba*) tome 1

Le Midrash Rabba sur la Genèse (*bereshit rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur la Genèse (*bereshit rabba*) tome 3

Le Midrash Rabba sur la Genèse (*bereshit rabba*) tome 4

Le Midrash Rabba sur l'Exode (*shemot rabba*) tome 1

Le Midrash Rabba sur l'Exode (*shemot rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur l'Exode (*shemot rabba*) tome 3

Le Midrash Rabba sur l'Exode (*shemot rabba*) tome 4

Le Midrash Rabba sur le Lévitique (*vayiqra rabba*) tome 1

Le Midrash Rabba sur le Lévitique (*vayiqra rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur le Lévitique (*vayiqra rabba*) tome 3

Le Midrash Rabba sur les Nombres (*bamidbar rabba*) tome 1

Le Midrash Rabba sur les Nombres (*bamidbar rabba*) tome 2

Le Midrash Rabba sur les Nombres (*bamidbar rabba*) tome 3

Le Midrash Rabba sur les Nombres (*bamidbar rabba*) tome 4

Le Midrash Rabba sur les Nombres (*bamidbar rabba*) tome 5

Le Midrash Rabba sur le Deutéronome (*devarim rabba*)

- Autres corpus midrachiques

Le Midrash sur les Proverbes (*midrash mishle*)

Le Midrash sur les Psaumes (*midrash tehilim*)

